

**"ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์:
โลกที่เปลี่ยนไปจาก 14 ตุลาคม 2516
ถึง 14 ตุลาคม 2558"**

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เจนก เหล่าธรรมทัศน์

ปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2558
วันพุธ ที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2558
ณ ห้องประชุมวชิราวุฒสถาน 14 ตุลา 16
ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

"ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์: โลกที่เปลี่ยนไป

จาก 14 ตุลาคม 2516 ถึง 14 ตุลาคม 2558"

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

ISBN 978-616-91860-4-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2558

จำนวน 2,000 เล่ม

บรรณาธิการเล่ม นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์, รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์
เลขานุกรการ เศรษฐวิวัฒน์ สุรินทร์คำ, อโรชา พิพัฒน์วัชรนนท์

คณะผู้จัดทำ มูลนิธิ 14 ตุลา เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง
แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ 02-622-1014-5 โทรสาร 02-622-1016
อีเมล oct14_f@hotmail.com
เว็บไซต์ www.14tula.com

ออกแบบปก/รูปเล่ม โรงพิมพ์เดือนตุลา

จัดพิมพ์ โรงพิมพ์เดือนตุลา

โทรศัพท์ 02-996-7392-4 โทรสาร 02-996-7395

ราคา 60 บาท

“เนื้อหาของปาฐกถาเป็นความคิดเห็นอิสระของผู้เขียน มูลนิธิ 14 ตุลา ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป
ผู้ประสงค์จะนำข้อความใดๆ ไปพิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เขียนก่อน
ยกเว้นเพื่อการศึกษาอ้างอิงทางวิชาการ”

มูลนิธิ 14 ตุลา

วัตถุประสงค์

1. ร่วมดำเนินการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 14 และร่วมในการดำเนินกิจการของอนุสรณ์สถานฯ
2. ส่งเสริมให้ความสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่ด้านประชาธิปไตยและการพัฒนา
3. จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย
4. ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่อุทิศตนเพื่อการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย
5. ร่วมมือและประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน มูลนิธิจะไม่ดำเนินการใดๆ ที่เป็นการแสวงอำนาจหรือประโยชน์ทางการเมือง การฝึกฝนทางการเมืองหรือการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ
6. ดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ 14 ตุลา

1. นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์	ประธานกรรมการ
2. นายสันติสุข โสภณสิริ	กรรมการ
3. นายสถาพร ลิ้มมณี	กรรมการ
4. นางสุนี ไชยรส	กรรมการ
5. นายบุญแทน ต้นสุเทพวิรวงศ์	กรรมการ
6. นายสันติ คุณพิสิฐวงศ์	กรรมการ
7. นายเมธา มาสขาว	กรรมการ
8. รศ.สุรัสวดี นุ่นพยนต์	กรรมการและเหรัญญิก
9. นายประสาร มฤคพิทักษ์	กรรมการและเลขานุการ

สำนักงานมูลนิธิ 14 ตุลา

มูลนิธิ 14 ตุลา อาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 02-622-1014-5 โทรสาร 02-622-1016

อีเมล oct14_f@hotmail.com เว็บไซต์ www.14tula.com

คำนำ

จาก สองนคราประชาธิปไตย สู่ บูรณาภิวัตน์

ปาฐกของปาฐกถา 14 ตุลา ปีนี้ คือ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ นับเป็น “คนเดือนตุลา” ที่ยืนหยัดในอุดมการณ์ ตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน และเชื่อมั่นว่าจะยืนหยัดอย่างมั่นคงตลอดไป

ดร.เอนก นับเป็นนักวิชาการคุณภาพที่มีผลงานคุณภาพสูงออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นฐานจบมาจากสายวิทยาศาสตร์การแพทย์ แล้วเบนเข็มมาทางสังคมศาสตร์ โดยศึกษาจนได้มหาบัณฑิตทางรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา และดุซมิบัณฑิตทางรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยชั้นนำ คือ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ของสหรัฐอเมริกา

ผลงานวิชาการที่เป็นรูปเล่มหนังสือเล่มแรก คือ “สองนคราประชาธิปไตย” แม้จะเป็นหนังสือเล่มเล็กๆ แต่สามารถวิเคราะห์สภาพประชาธิปไตยในสังคมไทยได้อย่างเฉียบคมจนเป็นคำอธิบายที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการและวงการเมืองของประเทศไทยและสากล หลังจากนั้น ดร.เอนก ก็มีผลงานวิชาการออกมาอย่างต่อเนื่อง แม้บางช่วงที่ชีวิตจะออกไปมีบทบาทเต็มตัวในวงการเมือง

นอกจากความเป็นนักวิชาการแล้ว ความซื่อสัตย์และจริงจังกับอุดมการณ์ ทำให้ ดร.เอนก มีสถานภาพเป็นปัญญาชนที่แข็งขันคนหนึ่งของสังคมไทย กล่าวคือ นอกจากผลิตผลงานทางปัญญาในฐานะนักวิชาการแล้ว ดร.เอนก ยังทุ่มเทพลังชีวิตเพื่อต่อสู้และผลักดันสังคมเพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ที่ตนเองเชื่อมั่นด้วย หลังเหตุการณ์รัฐประหาร 6 ตุลา 2519 ดร.เอนก จึงไม่อยู่ในสภาพสบายอม แต่เลือกออกจาริกในป่าเขาเพื่อต่อสู้อย่างเสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย

โชคคิของสังคมไทย ที่ปัญญาชนอย่าง ดร.เอนก สามารถรักษาชีวิตในสมรภูมิสู้รบไว้ได้ ไม่ “เสียสละ” ไปเฉกเช่นปัญญาชนอย่างจิตร ภูมิศักดิ์ ทำให้ ดร.เอนก สามารถกลับสู่หน้าคร เข้ามาโลดแล่นต่อสู้ต่อไป

แม้จะรู้ว่า สนามการเมืองของประเทศไทย ถูกจำกัดวงอย่างมาก โดยยังอยู่ใน “วงจรรูปทรี” สลับกันระหว่างประชาธิปไตยสามานย์ กับเผด็จการทหาร แต่ ดร.เอนกก็ตัดสินใจเข้าไปคลุกอยู่ในวงการเมืองอย่างกล้าหาญ ไม่กลัวการแปดเปื้อน จนได้ดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และหัวหน้าพรรคมหาชนในช่วงเวลาสั้นๆ และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่ออยู่ช่วงหนึ่ง

ในวงวิชาการของสากล ดร.เอนก ได้รับเกียรติเป็นศาสตราจารย์พิเศษ แห่งมหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ สหรัฐอเมริกา รวมทั้งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกาด้วย

โดยรวมแล้ว ดร.เอนก จึงเป็นนักวิชาการที่เปี่ยมคุณภาพ เป็นปัญญาชนที่แข็งแกร่ง และมีประสบการณ์สูงในวงการเมืองของไทย ข้อสำคัญ ดร.เอนกติดตามเหตุการณ์ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างต่อเนื่อง บทวิเคราะห์สังคมไทยของ ดร.เอนก จึงเต็มเปี่ยมทั้งหลักวิชาการ และข้อมูลเชิงประจักษ์

ปาฐกถาเรื่อง “ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์” ของ ดร.เอนก ปีนี้ จึงเป็นมุมมองของคนเดือนตุลาที่ยืนหยัดในอุดมการณ์ ที่เข้าไปสัมผัส คลุกคลี ต่อสู้ และมีโอกาสพินิจพิจารณาเหตุการณ์บ้านเมืองเป็นเวลายาวนานกว่าสี่ทศวรรษ ก่อนจะนำเสนอในรูปปาฐกถาก็ได้นำเสนอในรูปของบทความที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ชั้นนำของโลก คือ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยคอร์เนล แล้ว การนำเสนอในรูปปาฐกถา ก็สามารถนำเสนอได้อย่างกระชับ ชัดเจน และทรงพลัง

เป็นปาฐกถาที่ให้ทั้งปัญญา สติ และกำลังใจ แก่สังคมไทยอย่างดียิ่ง

ด้วยจิตคาราวะ

นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์

ประธานมูลนิธิ 14 ตุลา

สารบัญ

บทปาฐกถา "ไทยในยุคบูรณาภิวัตน์:โลกที่เปลี่ยนไป
จาก 14 ตุลาคม 2516 ถึง 14 ตุลาคม 2558"

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

-9-

ภาคผนวก

รูป-ประวัติ-ผลงาน จ.เอนก

-31-

รูปกิจกรรมภายในอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

-36-

บทความอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 และมูลนิธิ 14 ตุลา

-41-

กำหนดการงานรำลึก 14 ตุลา ประจำปี 2558

-49-

ปาฐกถา

ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์ โลกที่เปลี่ยนไปจาก 14 ตุลาคม 2516 ถึง 14 ตุลาคม 2558

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์*

14 ตุลา 2516 ในบริบทการเมืองโลก

ผมขอร่วมรำลึก 42 ปี ของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในวันนี้ ด้วยการพูดถึงเรื่อง “ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์: โลกที่เปลี่ยนไปจาก 14 ตุลาคม 2516 ถึง 14 ตุลาคม 2558”

โลกในตอน 14 ตุลา 16 เป็นอย่างไร? คงจำกันได้ว่าตอนนั้น อเมริกา มาถึงจุดพลิกผันทางยุทธศาสตร์ในสงครามเย็น โลกของ 14 ตุลา 16 เป็นโลกของสงครามเย็น พลิกผันอย่างไร? สหรัฐหันไปผูกมิตรกับจีน นิกสันกับคิสซิงเจอร์ ไปจีนปี 1972 หรือ พ.ศ. 2515 ก่อน 14 ตุลา 2516 เพียงปีเดียว สหรัฐสามารถดึงจีน “ข้ามค่าย” มาร่วมกันต้านโซเวียต และจีนตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่ เข้าเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา ทั้งๆ ที่ไม่นานก่อนหน้านั้น จีนเคยรบกับสหรัฐอเมริกา อย่างหนักหน่วงในสงครามเกาหลี ทหารจีนราวหนึ่งล้านคนเข้าไปรบกับทหารอเมริกันในสงครามนั้น และจีนยังส่งความช่วยเหลือทุกอย่างให้แก่เวียดนาม ตั้งแต่ปี 1945 ต่อมาจนสหรัฐหันมาดึงจีนมาเป็นพวก ส่วนสหรัฐอเมริกา

* ถอดความและตรวจสอบเรียบเรียงโดยผู้แสดงปาฐกถาเอง ปาฐกถานี้แสดงเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2558 ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลาคม 2516

ก็ทำสิ่งนี้น้อยคนจะคาดคิดถึง นั่นคือ ทิ้งไต้หวัน ซึ่งเป็นมิตรเก่าของตนตั้งแต่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองจีนแผ่นดินใหญ่และกองกำลังของเจียงไคเช็คหนีมาตั้งมั่นที่ไต้หวัน ไต้หวันจึงเป็นพันธมิตรสำคัญที่สหรัฐเคยปกป้องตลอดมา สหรัฐอเมริกาในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 นั้น ในทางยุทธศาสตร์กำลังเตรียมผลออกจากสงครามเวียดนาม นิกสันประกาศหลักนิยามกวม (Guam Doctrine) ในปี ค.ศ. 1969 หรือปี พ.ศ. 2512 สามปีก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งสาระสำคัญของหลักนิยามนี้คือ สงครามของชาติที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐนั้น สหรัฐจะเพียงช่วย แต่จะไม่เข้าไปทำสงครามเสียเอง ด้วยเหตุนี้ สหรัฐจะทำให้สงครามเวียดนามกลายเป็นสงครามของคนเวียดนามด้วยกันเอง (Vietnamization of the Vietnam War)

สงครามเวียดนาม สงครามในลาว สงครามในเขมร “สภาวะสงคราม” เหล่านี้เป็นบรรยากาศซึ่งคนหนุ่มสาวยุค 14 ตุลา 2516 รับรู้ และซึมซับไม่ว่าจะผ่านการฟังข่าว หรือโดยการเดินทางมาเยือนของฝ่ายต่างๆ เมื่อใกล้จะถึงจุดที่ฝ่ายปฏิวัติจะเป็นฝ่ายรุกในอินโดจีน หลังจากที่สงครามย่นกันอยู่หลายปี คือ สงครามเริ่มจะเปลี่ยนจากการที่ฝ่ายปฏิวัติเป็นฝ่ายตั้งรับ แล้วยกยันได้ มาถึงจุดที่ฝ่ายปฏิวัติจะเป็นฝ่ายรุก ขณะนั้นฝ่ายนำของไทยก็ยิ่งล้าละล้า และ SEATO หรือองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ประเทศฝรั่งทั้งหลาย ให้คำมั่นสัญญาที่จะปกป้องฟิลิปปินส์ ไทย ลาว เวียดนาม (ได้) จากคอมมิวนิสต์ ดูจะเป็นเสียกระดาษมากขึ้นทุกที จนประเทศในแถบนี้ที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ มีไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ 5 ชาติได้หันไปจัดตั้งอาเซียนขึ้นมากันเอง เมื่อปี 1967 เพียงหกปีก่อนจะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคมเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสหรัฐ – จีนจะปรับความสัมพันธ์กันแล้ว ขนจีนนำไทยก็ยิ่งล้าละล้าที่จะดำเนินความสัมพันธ์ปกติกับจีน เพราะที่ผ่านมาเกลียดกลัวจีนกันอย่างหนัก ต่อต้านคอมมิวนิสต์ตามอเมริกามาตั้งแต่สงครามเกาหลี

ส่งทหารไปเวียดนาม ส่งกองกำลังไม่เปิดเผยเข้าไปในไปลาวและเขมรด้วย ที่สำคัญไทยเป็นฐานทัพของสหรัฐ ภาคเหนือ ภาคอีสานเป็นฐานทัพของสหรัฐ ที่ส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดในเวียดนาม และบางครั้งก็ในลาวและเขมรด้วย ดังนั้นประเทศเราในสายตาของชาวโลก โดยเฉพาะชาวอินโดจีนจึงเป็น “เรือบรรทุกเครื่องบิน (aircraft carrier) ที่ไม่มีวันจม” ของสหรัฐอเมริกา ไม่จมเพราะมันเป็นแผ่นดิน แผ่นดินที่ส่งเครื่องบินไปโจมตีพวกเขาไม่หยุดหย่อน

สงครามในเวียดนามและอินโดจีนถูกต่อต้านจากแทบทั่วโลก คนไทยเองก็เริ่มมีกระแสต่อต้านสงครามเวียดนาม แต่กระแสต้านสงครามเวียดนามที่ใหญ่ที่สุดในช่วงที่เราเคลื่อนไหว 14 ตุลาคมนั้นมาจากภายในอเมริกาเอง ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น สหรัฐไม่กล้าที่จะยืนอยู่กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งเป็นรัฐบาลทหาร ในเวลานั้นนำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ขณะเดียวกันก็ไม่กล้าอยู่ข้างฝ่ายนักศึกษาซึ่งเป็นฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการนักศึกษาและประชาชนเริ่มต่อต้านสหรัฐ เริ่มวิพากษ์สหรัฐ เริ่มเผยแพร่ภาพ “อีกด้านหนึ่ง” ของปฏิบัติการจิตวิทยาที่สหรัฐกระทำมาตลอด ด้วยการจัด “นิทรรศการจีนแดง” ที่ธรรมศาสตร์ สหรัฐอเมริกานั้นวาดภาพจีนเป็น “จีนแดง” เป็น “อนารยชน” เป็นยักษ์ เป็นมาร แต่ว่านิทรรศการจีนแดงที่ธรรมศาสตร์นั้น ให้ภาพของจีนที่เป็นสังคมนิยม จีนที่เป็น “โลกที่สาม” ที่ประสบความสำเร็จในระบบสังคมนิยม ฉายภาพของจีนที่เป็น “ทางเลือก” ของการพัฒนาอีกทางหนึ่ง ในช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 ไม่นาน เราได้เห็นการต่อต้านฐานทัพ เราได้เห็นฐานทัพสหรัฐ ปิดตัวลง เราได้เห็นการประท้วงสหรัฐในกรณีเรือมายาเกซ เราได้เห็นนายก รัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เดินทางไปเปิดสัมพันธ์กับจีนในปี 2518

14 ตุลาคม 2516 เปรียบเสมือน “บิกแบง” หรือการระเบิดครั้งใหญ่ของโลกทัศน์ของคนไทย การมองโลกของเราหลุดออกจากโลกทัศน์ที่เห็นแต่สหรัฐสำคัญ เห็นแต่ค่ายทุนนิยม-ประชาธิปไตยสำคัญ เห็นแต่บทบาทของไทย

ที่เป็นพันธมิตรใกล้ชิด หรือเป็นลูกน้อง หรือเป็นผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา

ขอสรุปสั้นๆ ในตอนแรกนี้ว่า ในยุค 14 ตุลาคม 2516 ก่อนหน้านั้นนิดหน่อยและหลังจากนั้นนิดหน่อย เราอยู่ในจุดเปลี่ยนของสงครามเย็น โลกมีสองค่ายคือ ค่ายสหรัฐกับค่ายโซเวียต แต่ทั้งสองค่ายก็เป็นฝรั่ง แน่แน่นอนว่า ในค่ายสหรัฐมีญี่ปุ่นอยู่ด้วย ญี่ปุ่นไม่ใช่ฝรั่ง ในค่ายโซเวียตนั้นมีจีนอยู่ด้วยในตอนแรก จีนไม่ใช่ฝรั่ง แต่กล่าวโดยรวมแล้วค่ายของสหรัฐก็คือค่ายของฝรั่ง ค่ายของโซเวียตก็คือค่ายของฝรั่ง ฝรั่งนั้นเราเรียกว่าตะวันตก ตะวันตกนั้นหมายถึงยุโรป และดินแดนที่ชาวยุโรปไปอยู่ ไปแทนที่ ไปขับไล่ชนพื้นเมืองออกแล้วกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา ก็ถือว่าเป็นตะวันตกด้วย ส่วนตะวันออกนั้นหมายถึงเอเชีย ซึ่งมาทีหลังก็รวมถึงแอฟริกาและลาตินอเมริกาด้วย

ที่เรียกว่าตะวันตกก็เพราะฝรั่งเรียกตัวเองว่าตะวันตกและเรียกพวกเราว่าตะวันออก ตะวันตกนั้นนอกจากหมายถึงฝรั่ง หมายถึงยุโรปและลูกหลานของยุโรปแล้ว ยังหมายถึงจักรวรรดิ ยังหมายถึงเมืองแม่ ยังหมายถึงลัทธิอาณานิคมด้วย เพราะตะวันตกได้ยึดครองดินแดนของตะวันออกลงเป็นเมืองขึ้น มีข้อยกเว้นไม่กี่ประเทศ เช่น สยาม ที่ไม่เป็นเมืองขึ้น แม้แต่รัสเซียก็เข้ายึดครองดินแดนของตะวันออกที่อยู่ติดกัน เช่น โซบิเรีย เอเชียกลาง อะลาสกา ส่วนอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ สเปน โปรตุเกส นั้นไม่ต้องพูดถึง ขำมน้ำขำทะเลไปยึดครองดินแดนตะวันออกเกือบทั้งหมดลงเป็นเมืองขึ้น

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดขบวนการชาตินิยม ขบวนการกอบกู้เอกราช เกิดสงคราม เกิดการต่อสู้ใหญ่ที่ประเทศตะวันออกพากันลุกขึ้นขับไล่ผู้ปกครองที่เป็นฝรั่งออกไป ประสบความสำเร็จในหลายที่และประสบความสำเร็จมากขึ้น เป็นลำดับ ไล่เรียงตัวอย่างเช่น เริ่มจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุด ปี 1945 เวียดนามประกาศเอกราช ฝรั่งเศสไม่ยอม รบกันนานถึง 9 ปี จนเวียดนามได้รับ

ชัยชนะเด็ดขาดที่สมรภูมิตีเยนเปียนฟูในปี 1954 เวียดนาม (ตอนเหนือ) เป็นเอกราชโดยสมบูรณ์ อินเดียเป็นเอกราชปี 1947 พม่าเป็นเอกราชปี 1948 เช่นเดียวกับศรีลังกา กัมพูชาและบอร์เนียวเหนือ กัมพูชาและลาวเป็นเอกราชปี 1953 มาเลเซียเป็นเอกราชในปี 1957 ช่วงเวลาดังกล่าวถือว่าโลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็นแล้ว แต่ในช่วงแรกสงครามเย็นยังไม่ขยายตัวชัดเจนไปทั่วโลก แต่เจอบนไปกับการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศตะวันออกที่สลัดตัวออกจากเมืองแม่ที่เป็นตะวันตก

พอถึงปี 1961 โลกเข้าสู่ยุคพัฒนา เพราะสหรัฐตั้งหน่วยงาน USAID ขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือพัฒนาประเทศโลกที่สาม ประเทศตะวันออกที่ได้รับเอกราชในช่วงปี 1945 – 1960 ใช้คำว่า “ประเทศเอกราชใหม่” หลังจากปี 1961 เมื่อโลกเข้าสู่ยุคพัฒนา (ของสหรัฐ) ประเทศตะวันออกเหล่านี้ก็ถูกจัดหมวดหมู่และเรียกใหม่ว่าเป็น “ประเทศด้อยพัฒนา” หรือ “กำลังพัฒนา” ส่วนประเทศตะวันตกที่เป็นอดีตเจ้าอาณานิคมก็เปลี่ยนคำเรียกตัวเองใหม่เป็น “ประเทศพัฒนาแล้ว” ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองแม่กับอาณานิคม ก็กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อย/กำลังพัฒนา

คนในยุค 14 ตุลา 16 เกิด โต ขึ้นมาในโลกแบบนี้ โลกที่ฝรั่งเป็นใหญ่ โลกที่ฝรั่งแบ่งเป็นสองค่าย คือค่ายสหรัฐและค่ายโซเวียต โลกที่ประเทศตะวันออกเพิ่งจะได้เอกราชมาใหม่ๆ คนในยุค 14 ตุลา 2516 และคนไทยโดยทั่วไปจึงแทบจะนึกไม่ออกว่า โลกจะเปลี่ยนชั่วคราวได้ โลกจะเปลี่ยนไปในแง่ที่ตะวันออกจะเจริญ จะไล่ทัน และก้าวหน้ากว่าตะวันตกได้ สิ่งเหล่านี้เราไม่เคยคิด เราเอาตะวันตกเป็นครู เป็นปรมาจารย์เสียสิ้น ไม่ว่าจะซำก็คือตะวันตก ไม่ว่าจะชวาก็คือตะวันตก ไม่ว่าจะเรียกตัวเองว่าทุนนิยม – ประชาธิปไตย หรือสังคมนิยม – คอมมิวนิสต์ ก็เป็นความคิดตะวันตกทั้งสิ้น มาร์กซ์ ปรมาจารย์ที่ยิ่งใหญ่ของฝ่ายซ้ายก็เป็นชาวตะวันตก เวเบอร์ ปรมาจารย์ที่ยิ่งใหญ่ของเสรีนิยมก็เป็นชาวตะวันตก วิทยาการใหม่ๆ สิ่งที่เราเรียน สิ่งที่เราสอน สิ่งที่เราวิจัย

ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย แทบทั้งสิ้นเป็นของตะวันตก เพียงแต่แปลเป็นภาษาไทย แต่ในตอนนั้นเรายังไม่รู้ลึกในสิ่งนี้มากนัก เพราะเราถูกครอบงำด้วยความคิดเรื่อง “การพัฒนา” และคิดถึง “การพัฒนา” แบบตะวันตกอย่างเดียวเท่านั้น

จากยุค 14 ตุลา 16 สหรัฐก็เปลี่ยนประธานาธิบดีไปหลายคน จากนิกสัน เป็นฟอร์ด คาร์เตอร์ เรแกน และบุชผู้พ่อ สงครามเย็นก็เปลี่ยนไปมากมาย จากที่สหรัฐไปดึงเอาเงินมาร่วมกันต้านโซเวียต โซเวียตก็เดินมาถึงขีดสุดของการพัฒนา แล้วก็เริ่มเสื่อม ปี 1989 กำแพงเบอร์ลินล่ม ปี 1991 โซเวียตล่ม นี่เป็นสิ่งที่คนยุค 14 ตุลา 16 คิดไม่ถึง โลกเปลี่ยนไปอย่างน่าพิศวง อย่างที่อยากจะคาดการณ์ได้ ฝรั่งที่เคยแบ่งเป็นสองค่าย ก็กลายเป็นฝ่ายเดียวกัน โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในความหมายที่ว่าโลกทั้งใบที่เคยแบ่งเป็นสองฝ่าย กลายมาอยู่ในอำนาจของค่ายเดียวคือสหรัฐ ในตอนนั้น (พ.ศ. 2532 – 2535) เราพูดถึงแต่ความยิ่งใหญ่แข็งแกร่งที่ไม่มีใครเทียบได้ของสหรัฐอเมริกา มีการพูดกันว่าโลกมาถึงจุดจบของประวัติศาสตร์แล้ว ในความหมายที่ว่า ประวัติศาสตร์คือการต่อสู้กันของความคิดและอุดมการณ์ ซึ่งประวัติศาสตร์จะสิ้นสุดลงก็เมื่ออุดมการณ์หนึ่งชนะอุดมการณ์อื่นๆ เสียหมด จากนั้นก็จะมีแต่เหตุการณ์ซ้ำๆ แต่จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงผ่าน ต่อสู้กัน หรือพัฒนาต่อไปอีกแล้ว หรือไม่มีประวัติศาสตร์อีกแล้ว หลายคนตีความว่าเหตุการณ์ที่โซเวียตล่มและโลกทั้งใบกลายเป็นประชาธิปไตย – เสรีนิยม – ทุนนิยม คือจุดจบของประวัติศาสตร์

ในขณะที่โลกคุยกันถึงจุดจบของประวัติศาสตร์นั้น จีนก็เติบโตอย่างเงียบๆ โตวันโตคืน โตอย่างไม่น่าเชื่อ อย่างมหาศาล ในเวลาติดต่อกันยาวนานอย่างไม่เคยมีใครเห็นมาก่อน ถึงกว่าสามทศวรรษ จีนเริ่มเปิดประเทศและปฏิรูปประเทศมาตั้งแต่ปี 1978 ภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งประกาศว่าแมวสีอะไรถ้าจับหนูได้ก็นับว่าเป็นแมวดีทั้งสิ้น ความคิดอะไรถ้าไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติความคิดนั้นก็ไม่มีประโยชน์ เติ้งเสี่ยวผิงเป็นนักปฏิบัตินิยมจึงคิดเช่นนั้น

เราได้เห็นเงินตั้งแต่เงินเป็นยั๊กซ์เป็นมาร เราได้เห็นเงินอยู่ข้างเวียดนาม ในการสู้กับสหรัฐอเมริกา และต่อมาเราได้เห็นเงินทำสิ่งที่เรายากที่จะคาดได้นั้นคือทำสงครามที่เงินเรียกว่า “สงครามสังสอนเวียดนาม” และเข้ามาสนับสนุนเขมรแดงให้ต้านเวียดนาม สนับสนุนไทยให้ต้านเวียดนามอยู่ที่ชายแดนไทย – กัมพูชา เราได้เห็นเงินเข้ามาสนับสนุนกับเราอย่างไม่น่าเชื่อ ได้เห็นเงินเข้ามาสนับสนุนกับอาเซียนแทบทุกประเทศอย่างไม่น่าเชื่อ พอถึงปี 1989 เกิดเหตุการณ์เทียนอันเหมิน ซึ่งเราก็คิดกันว่าเงินคงจะถูกปิดล้อม คงจะถูกคว่ำบาตรจากเหตุการณ์นั้น แล้วเงินจะไปไม่รอด แต่แล้วในความเป็นจริง เงินก็อยู่รอดได้ และอยู่อย่างที่เราเชื่อใจได้ได้สืบทอดไปเปอร์เซ็นต์ต่อปิดติดต่อกันอีกสองทศวรรษ

นี่คือความพิศวงของโลกในเวลา 42 ปีที่ผ่านมา บัดนี้ เงินเป็นชาติมหาอำนาจที่เป็นหนึ่งในสองของโลก จากประเทศยากจนรายได้ต่อหัวเท่าๆ กับแอฟริกาเมื่อตอนที่เพิ่งเสี้ยวผิงเปิดประเทศ เงินกลายเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ขนาดของเศรษฐกิจจีนในรอบสิบปีมานี้โตขึ้นมาอย่างไม่มีใครหยุดยั้งได้ เริ่มจากขนาดเศรษฐกิจใหญ่กว่าอังกฤษ ต่อมาก็ดใหญ่กว่าฝรั่งเศส ต่อมาก็ดใหญ่กว่าเยอรมัน แล้วต่อมาก็ดใหญ่กว่าญี่ปุ่น เวลานี้ขนาดเศรษฐกิจจีนถ้านับเป็นกำลังซื้อที่เป็นจริงถือว่าเท่าๆ หรือใหญ่กว่าสหรัฐแล้ว แต่ถ้านับเป็นเงินดอลลาร์ก็ยังเป็นเศรษฐกิจใหญ่อันดับสอง

การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนในปัจจุบันช้าลงบ้างแล้ว โต 7% ต่อปี แต่ว่า นั่นก็เป็นไปตามที่ทางการเงินวางแผนเอาไว้ด้วย คือจะทำให้เศรษฐกิจจีนเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า “ระดับปกติใหม่ (New Normal)” จะโตต่ำกว่า 7% ได้ สูงกว่า 7% ได้ แต่จะไม่มากนัก โดยเฉลี่ยจะโต 7% และจะทำให้โต 7% ให้ได้ ไปจนถึงปี 2021 คืออีก 6 ปีข้างหน้า และในอีก 6 ปี เงินก็ตั้งใจเอาไว้ว่าจะเป็นประเทศร่ำรวยปานกลาง จากที่เป็นประเทศยากจนในตอนที่ยังเสี้ยวผิงเปิดประเทศแล้วในปี 2049 จะให้เป็นประเทศที่ “พัฒนาแล้ว” ทำไม่ต้อง 2021 ก็เพราะ

2021 คือปีครบรอบ 100 ปีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ส่วนปี 2049 ก็คือเวลาครบ 100 ปี ที่พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศจีน เชื่อว่า จีนจะเข้าใกล้เป้าหมายที่เขาตั้งไว้ได้ ทั้งหมดนี้คือการกล่าวในทางเศรษฐกิจ

กล่าวในทางการทหารบ้าง จีนเข้มแข็งขึ้นกว่าเดิมมาก กองทัพจีนในปัจจุบันเป็นกองทัพสมัยใหม่ ขอยกตัวอย่างเช่น จีนมีเครื่องบิน stealth jet คือเครื่องบินล่องหนเหมือนที่สหรัฐมี จีนมีเรือบรรทุกเครื่องบิน 1 ลำและขณะนี้ก็กำลังต่อเพิ่มอีก 2 ลำ น่าจะเสร็จภายในสองปีนี้ จีนมีความสามารถในการรบแบบ cyber warfare จีนมีความสามารถในทางการทหารยังไม่เท่ากับอเมริกา แต่ความสามารถที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่เป็นหัวใจ จีนมีไม่แพ้อเมริกา อเมริกาเองเชื่อว่าจีนอาจจะเหนือกว่าตัวเองด้วยซ้ำ คือการทำสงครามด้วยการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อจะเข้าไปก่อกวนทำลายระบบสั่งการของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่แม้จะทันสมัยกว่า ก็สั่งการเอามารบไม่ได้

ในทางการทูต จีนสถาปนาตนเองขึ้นเป็นมหาอำนาจทางการทูตอย่างสร้างสรรค์ จีนทำพันธมิตรกับรัสเซีย อินเดีย บราซิล แอฟริกาใต้ ที่เรียกรวมกันว่า BRICS จีนทำความร่วมมือ SCO หรือองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์คล้ายๆ อาเซียน แต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัสเซียและประเทศเอเชียกลาง จีนทำพันธมิตรทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐที่เรียกว่ากลุ่ม G2 และจีนสนิทสนมกับอาเซียนมาก

กล่าวในทางวัฒนธรรม จีนเริ่มที่จะส่งออกวัฒนธรรม จีนตั้งสถาบันขงจื้อทั่วโลก ในประเทศไทยก็มี จีนส่งออกนักท่องเที่ยวไปทั่วโลก เวลานี้จีนเป็นประเทศที่ส่งออกนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก ประเทศไทยก็อาศัยนักท่องเที่ยวจีนเป็นหลัก นักท่องเที่ยวที่ไปไหนก็เป็นตัวเชื่อมทางวัฒนธรรมด้วย

ในทางการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จีนก็เจริญก้าวหน้า จีนทำจรวดได้ จีนส่งดาวเทียมด้วยจรวดได้ จรวดจีนโคจรรอบโลก โคจรรอบดวงจันทร์ จีนตั้งเป้าที่จะไปลงที่ดวงจันทร์ในเวลาใกล้ๆ นี้ จีนทำระบบรถไฟ

ความเร็วสูงที่มีคุณภาพ กว่า 60 % ของระบบรางรถไฟความเร็วสูงในโลกนั้น ทำโดยรัฐบาลและบริษัทของจีน นอกจากนี้ จีนยังทำเรือบรรทุกเครื่องบิน จีนทำเครื่องบินไอพ่นโดยสารขนาดใหญ่ ขนาดกลาง เวลานี้ทำเครื่องบินโดยสาร มากเป็นอันดับสี่ของโลก

42 ปีมานี้ จากปี 2516 ถึงปี 2558 โลกที่เราอยู่กลายเป็นโลกใบใหม่ เป็นโลกที่น่าทึ่งที่สุด ที่น่าตื่นตื้นที่สุด เหมือนที่ 14 ตุลา 16 น่าทึ่ง น่าตื่นตื้น ภายในเวลา 60 – 70 ปีหลังสงครามโลก ที่ประเทศต่างๆ ในโลกตะวันออกริม เป็นเอกราช ไม่ใช่มีเพียงจีนที่ก้าวขึ้นมาจนกลายเป็นอันดับสองของโลก (จีนเป็นประเทศกึ่งเมืองขึ้นในอดีต) อินเดีย ซึ่งเป็นเมืองขึ้นเต็มรูปแบบก็ผงาดขึ้นมา เป็นดาวเด่น ดาวรุ่งในทางเศรษฐกิจอยู่ในเวลานี้ แม้ว่าจะไม่โดดเด่นเท่ากับจีน แต่ก็จะเติบโตไปได้อีกนาน และอาเซียน ยกเว้นไทย ล้วนแต่เคยเป็นเมืองขึ้น ทั้งสิ้น แต่ทั้งหมดก็กำลังเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง ประเทศอย่างบรูไนเพิ่งจะเป็นเอกราชเมื่อปี 1984 นี้เท่านั้น หนึ่งในประเทศอาเซียนที่สำคัญคือสิงคโปร์ รายได้ต่อหัวของคนสิงคโปร์ทุกวันนี้ไม่ต่างจากรายได้ต่อหัวของคนยุโรป อเมริกัน แล้ว ส่วนรายได้ต่อหัวของมาเลเซียแม้จะต่ำกว่าสิงคโปร์ แต่มาเลเซียก็ตั้งเป้าไว้ ตั้งแต่สมัยมหาเธร์ ว่าจะจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วในปี 2020 ซึ่งก็มีความเป็นไปได้ เกาหลี สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน ที่กล่าวมานี้ทั้งหมดเป็นอดีตเมืองขึ้นทั้งสิ้น แต่วันนี้รายได้ต่อหัวของประเทศเหล่านี้ใกล้เคียงกับรายได้ต่อหัวของประเทศ ตะวันตก และพูดได้เลยว่า เกาหลี สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวันเป็นประเทศพัฒนา แล้ว ณ บัดนี้

ตุรกี ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่น่าจับตา เพราะอยู่ทั้งในเอเชียและยุโรป หากจัดให้ตุรกีเป็นส่วนหนึ่งของยุโรป ตุรกีจะเป็นประเทศยุโรปที่เจริญรุ่งเรือง ทางเศรษฐกิจมากที่สุด จากเดิมที่ตุรกีคือคนป่วยของยุโรป ในศตวรรษที่ 19 – 20 เวลานั้นกล่าวกันว่าตุรกี มีแต่จะเสื่อม มีแต่จะถอย แต่เวลานี้เศรษฐกิจตุรกีกลายเป็นดาวรุ่งที่สุดของยุโรป ส่วนเศรษฐกิจของประเทศยุโรปอื่นๆ ดูไม่สดใส

ประเทศบราซิล คนสองร้อยกว่าล้าน อยู่ในทวีปอเมริกาใต้ก็กำลังเจริญเติบโต อาร์เจนตินาก็เช่นกัน แม้แต่แอฟริกาซึ่งในความคิดของเรา รวมทั้งชาว 14 ตุลา คิดกันว่าเป็นกาฬทวีป เป็นที่ที่ยากจนข้นแค้น ตอนนี้ออฟริกาก็เจริญเติบโตขึ้นมาในหลายๆ จุด ในบรรดา 25 ประเทศแรกของโลกที่อัตราการเติบโตเศรษฐกิจสูงสุด ซึ่งมีจีน อินเดีย อยู่ในนั้นด้วย หลายคนอาจไม่ทราบว่าใน 25 ประเทศนั้น มีประเทศแอฟริกาอยู่ถึง 9 ประเทศ ฉะนั้นการมองแอฟริกาแต่ในด้านเดียวว่า เป็นทวีปที่ลำบากยากจน ไม่มีทางไป ก็เป็นการมองที่ไม่ถูกแล้ว

ความเจริญที่กล่าวมาทั้งหมดในโลกตะวันออกนี้มีจีนเป็นศูนย์กลาง เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญมาก ในลาตินอเมริกา ในแอฟริกา ในมองโกเลีย ที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูขึ้นมา ก็เพราะจีน จีนไปซื้อหาพลังงาน แร่ธาตุ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้พลอยเติบโตขึ้นมาอย่างผิดหูผิดตา แม้แต่ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ ก็ได้ผลประโยชน์จากการที่จีนไปซื้อพลังงาน แร่ธาตุ เหล็ก ยูเรเนียมของตน

จีนแผ่ขยายออกทั่วโลก ไม่เฉพาะในด้านตะวันออกเท่านั้น ทุกวันนี้จีนไปลงทุนต่างประเทศมากกว่ารับการลงทุน ล่าสุดจีนยังเสนอ One Belt One Road คือ หนึ่งเส้นทางสายไหมทางบก และหนึ่งเส้นทางสายไหมทางทะเล ซึ่งน่าสนใจ เพราะจีนมีอะไรที่เสนอให้แก่ประเทศที่อยู่ไปทางตะวันตกของตนทางบก และประเทศที่อยู่ในมหาสมุทรอินเดีย ที่โยงกับมหาสมุทรแปซิฟิกได้ **ไทยอยู่ในเส้นทางสายไหมทางทะเลของจีน** จึงจะได้รับผลกระทบและผลประโยชน์ แต่อยู่ที่ว่าเราจะรู้จักใช้โอกาสนี้แค่ไหน

ล่าสุดจีนก็ยังทำธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) ซึ่งจะมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า ADB (Asian Development Bank ที่นำโดยญี่ปุ่น) และก่อนหน้านี้นจีนก็ยังทำ NDB (New Development Bank) ซึ่งเป็นความร่วมมือกับบราซิล รัสเซีย อินเดีย และแอฟริกาใต้ (กลุ่ม BRICS) ประเทศตะวันออกไม่จำเป็นต้องพึ่งแต่ประเทศตะวันตกในเรื่องทุนอีกแล้ว

โลกในวันนี้หรือ 14 ตุลาคม 2558 ที่เรามาคุยกันนี้ จึงเป็นโลกในยุคที่เรียกว่า “บูรพา ภิวัตน์” คือโลกไม่ได้มีตะวันตกเป็นใหญ่ เป็นนายและร่ำรวยหรือเข้มแข็งแต่ฝ่ายเดียว เราอยู่ในยุคที่ตะวันออกก็เข้มแข็งขึ้น รุ่งเรืองขึ้น เปลี่ยนภาพพจน์ตัวเองและเปลี่ยนสำนึกของตัวเองไปมากเช่นกัน

จีนกับสหรัฐคือคู่แข่งแห่งศตวรรษแน่ๆ และนี่ก็เป็นอะไรที่จะกระทบถึงเรา

แต่เราก็อยาไปกลัว ต้องคิดที่จะได้ประโยชน์จากการจับเคียวของจีนกับสหรัฐ สหรัฐยังแข็งแกร่งกว่า เพราะมียุโรป มีญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรด้วย และยังมีพันธมิตรเก่าแก่อีกเยอะ เช่น ในอาเซียน ก็มีไทยและฟิลิปปินส์ เป็นต้น แต่จีนก็สร้างพันธมิตรใหม่ได้อย่างรวดเร็ว เช่น แอฟริกา การประชุม African Summit ทุกปี ผู้นำแอฟริกา 40 – 50 ประเทศ จะมาประชุมกับประธานาธิบดีจีน คุยกันเรื่องการพัฒนา เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เรื่องการใช้เงินที่กู้ยืมจากจีนไปพัฒนาประเทศของเขา

นอกจากนี้จีนยังทำพันธมิตรกับ ลาตินอเมริกา ซึ่ง อย่าลืมนะว่าลาตินอเมริกาเป็น “หลังบ้าน” ของสหรัฐ แต่จีนก็เข้าไปแล้ว ในอาเซียนจีนก็เข้ามาเต็มไปหมดอย่างที่เรเห็นกัน

ที่พูดมาหลายส่วน ก็เพื่อจะย้ำให้เห็นความสำคัญของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันนี้จีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของ 120 กว่าประเทศ ขณะที่สหรัฐเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของ 60 กว่าประเทศ หมายความว่าประเทศที่มีจีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งนั้น มีมากกว่าประเทศที่มีสหรัฐเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งถึงประมาณเท่าตัว

บราซิล เวลานี้ก็มีจีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่ง ไม่ใช่สหรัฐแล้ว แม้ว่าจะอยู่ใกล้กับสหรัฐอเมริกามากกว่าจีน แคนาดาและเม็กซิโก ซึ่งอยู่ติดกับสหรัฐอเมริกานะ ในอดีตทั้งสองประเทศนี้ไม่ได้มีจีนเป็นคู่ค้าที่สำคัญเลย ปัจจุบันจีนเป็นคู่ค้าอันดับสองของทั้งแคนาดาและเม็กซิโก รองจากสหรัฐ และไล่เข้าใกล้สหรัฐ

ขึ้นทุกที ในเวลาไม่นานนัก เงินอาจจะกลายเป็นคู่ค้ำอันดับหนึ่งของแคนาดาและ
เม็กซิโกได้ด้วยก็ได้

ส่วนญี่ปุ่น ซึ่งเดิมเราเห็นแต่เขาสัมพันธ์แนบชิดกับสหรัฐมาก แต่ญี่ปุ่น
เวลานี้ก็มีเงินเป็นคู่ค้ำหมายเลขหนึ่งไม่ใช่สหรัฐอีกต่อไป เกาหลีใต้เองก็มีเงินเป็น
คู่ค้ำหมายเลขหนึ่ง ไม่ใช่ญี่ปุ่นอย่างที่เคยเป็น อาเซียนก็มีเงินเป็นคู่ค้ำหมายเลข
หนึ่ง ไทยเราก็มีเงินเป็นคู่ค้ำหมายเลขหนึ่ง

ไทยควรจะทำอะไรในยุคบูรพาภิวัตน์

ประการแรกคือ ต้องปรับระยะใกล้ไกล สหรัฐอเมริกานั้นอยู่ไกลเรามาก
ไม่มีประเทศไหนอยู่ไกลเรามากเท่ากับสหรัฐ ใกล้กัน 12 ชั่วโมง แต่เรากลับ
ชิดใกล้กับอเมริกาจนเกินไป เราต้องปรับระยะห่าง ระยะใกล้ไกลกับอเมริกาให้
ดีขึ้น ใช้ระยะทางภูมิศาสตร์มากำหนดความสัมพันธ์ด้วย อย่าใช้แต่อุดมการณ์
ทางการเมืองกำหนด ที่สำคัญคือ ไม่พยายามตามสหรัฐอเมริกาอย่างไม่รู้จักคิด
ไม่ตามสหรัฐอเมริกาเพียงเพราะคิดว่าสหรัฐอเมริกาคือสากล เพียงเพราะคิดว่า
สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศศิวิไลซ์ ที่กล่าวว่าต้องระมัดระวังก็เพราะสหรัฐอเมริกา
มักจะขยับนโยบายการต่างประเทศผิดพลาดอยู่เป็นประจำ การที่สหรัฐอเมริกา
อ่อนกำลังลงในสิบปีหลังนี้ ก็เป็นเพราะความผิดพลาดในนโยบายต่างประเทศ
มากอยู่ เช่น สงครามอัฟกานิสถาน สงครามอิรัก และสงครามซีเรีย ดังนั้น
หากสหรัฐอเมริกาจะขยับนโยบายต่างประเทศไปทางไหนแล้วชวนเราไปด้วย
ต้องคิดให้มาก ให้รอบคอบ

ในทางตรงข้าม การใดที่สหรัฐอเมริกาขยับแล้ว ความสัมพันธ์จะเป็นไป
ในทางบวก เราน่าจะต้องรีบทำก่อนสหรัฐอีก เช่น เวลานี้สหรัฐอเมริกากำลัง
จะคืนความสัมพันธ์ปกติกับอิหร่าน ซึ่งเราก็ตามสหรัฐไปคว่ำบาตรอิหร่าน อยู่
ร่วมสองสามทศวรรษ โดยไม่มีเหตุอันควร เรามีประโยชน์ที่จะพึงได้จากอิหร่าน
อีกมาก จึงน่าจะรีบชิงไปสัมพันธ์ชิดใกล้กับอิหร่านโดยเร็ว ในขณะที่สหรัฐ

แสดงออกแล้วว่ากำลังจะปรับทิศทางต่ออิหร่าน แต่ฝ่ายเราก็ยังไม่เห็นมีอะไรเปลี่ยนแปลง เครื่องบินที่บินจากไทยไปอิหร่าน บินไปสองชั่วโมงก็ต้องจอดที่กัลกัตตาเพื่อเติมน้ำมัน แทนที่จะเติมน้ำมันให้เต็มที่กรุงเทพแล้วค่อยบินไปอิหร่าน แต่เต็มไม่ได้เพราะว่าไทยคว่ำบาตรอิหร่าน ไม่เติมน้ำมันให้เครื่องบินของประเทศอิหร่าน ทั้งที่อิหร่านก็ไม่เคยมีเรื่องบาดหมางอะไรกับไทย

ในส่วนของจีน จีนนั้นอยู่ใกล้ เราก็กู้เงินมากขึ้นแล้ว ดีแล้ว ในด้านผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ในทางความร่วมมือ **ยังต้องพยายามเอาประโยชน์จากจีนให้ได้มากกว่านี้และยังยืนกว่านี้** แต่ก็ไม่ใช้กระโดดเข้าไปหาเขาแบบไม่รู้จักรคิด เราอยู่ใกล้เขา เราควรจะไปใกล้กับเขาในทางการทูตมากขึ้น แต่ใกล้อย่างรู้จักคิด

สิ่งที่เป็หัวใจสำหรับไทยในยุคบูรพาภิวัตน์คือ ความสัมพันธ์กับอาเซียน เราเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งอาเซียนเมื่อปี 1967 เราเลิกไปหน่อยที่จะเดินนโยบายการทูตอย่างโดดเดี่ยว จะต้องเอาอาเซียนเป็นส่วนขยาย เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิด คิดว่าเช่นนี้ก็หมายความว่า เราไม่อาจขัดแย้งกับลาว กัมพูชา พม่า ได้อีกแล้ว เราเป็นประเทศใหญ่ของอาเซียน คนอื่นมองเรา เป็น role model เป็นแบบอย่าง มากกว่าที่ตัวเราเองคิด 14 ตุลาคม 2516 ส่งผลกระทบถึงมาเลเซีย ส่งผลกระทบถึงอินโดนีเซีย ส่งผลกระทบถึงฟิลิปปินส์ด้วย พวกเรากลายเป็นแบบอย่างของพวกเขา ประเทศแถบเพื่อนบ้านนี้รู้จักข่าว รู้จักสาระของข่าว รู้จักคนในข่าวของไทยดีมาก ลาวเข้าใจภาษาไทยเกือบทั้งประเทศ กัมพูชานั้นมีคนประเมินให้ผมฟังว่ามีรู้ภาษาไทยราวครึ่งประเทศ คนพม่าตามชายแดนก็พูดภาษาไทยได้ทั้งนั้น แต่เรามักจะคิดถึงประเทศไทยที่เป็นรูปขวานเท่านั้น เราไม่คิดถึงประเทศไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน ดนตรีไทย หนังไทย มวยไทย สินค้าไทย ล้วนแต่มีอิทธิพล มีน้ำหนักอยู่ในอาเซียนทั้งสิ้น ดังนั้นเราจะต้องเชื่อมโยงกับทุกประเทศในอาเซียนให้มากขึ้นอีก รวมทั้งต้องสร้างหรือปรับปรุงสนามบินในภาคเหนือและภาคอีสานเพิ่มขึ้น เพื่อเชื่อมกับอาเซียนตอนบน และสร้างสนามบินในภาคใต้เพิ่มขึ้น เพื่อเชื่อมกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย

ในยุคบูรพาภิวัตน์ เราต้องไม่ใช่กรุงเทพเพียงอย่างเดียวในการพัฒนา ความเจริญที่มาจากกรุงเทพนั้น จะค่อยๆ ลดน้ำหนักลงเรื่อยๆ แต่ความเจริญ ที่มาจากภูมิภาค และที่มาจาก “ชายแดน” นั้นจะเพิ่มน้ำหนักขึ้นเรื่อยๆ เพราะ “ลมนบูรพาภิวัตน์” นั้นพัดมาจากชายแดนมากโข มาจากส่วนไกลจากกรุงเทพ ก่อน แล้วจึงค่อยเข้าไปถึงกรุงเทพ แต่ในยุคที่ตะวันตกเป็นใหญ่นั้น ความเจริญ จะถาโถมมาที่กรุงเทพก่อน เพราะตอนนั้นกรุงเทพคือจุดเชื่อมประเทศไทย เข้ากับโลกตะวันตกและญี่ปุ่น ไม่ว่าจะทางอากาศ ไม่ว่าจะทางทะเล แต่ในยุค บูรพาภิวัตน์ การเชื่อมโยงทางบกจะสำคัญมากขึ้น การเชื่อมโยงกับชายแดนจะ สำคัญมากขึ้น เพราะวามหาอำนาจโลกที่สำคัญมีได้อยู่แดนไกลอีกต่อไป แต่ได้ เปลี่ยนมาอยู่ใกล้เราเอง (คือจีน) และที่ต้องตระหนักคือ เพื่อนบ้านของเรา ทุกประเทศมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าเราหมด พม่าเติบโต 13.5 % ต่อปี ติดต่อกันสิบปี ลาวโต 7% ติดต่อกันสิบปี เขมรโต 8.5% ติดต่อกันสิบปี มาเลเซียก็โตติดต่อกันปีละ 5 - 6% ติดต่อกันมาเป็นสิบปี ฉะนั้นเราจะต้องเอา ชายแดน เอาภูมิภาค ภาคต่างๆ เข้ามารับ “ลมใหม่” ลมแห่งบูรพาภิวัตน์

เราจะต้องเอาอาเซียนต่อเข้ากับจีนด้วย ลำพังอาเซียนเองกำลัง ไม่เท่าไร เศรษฐกิจของอาเซียนก็คล้ายกันเกินไป เราพูดถึง AEC ได้ แต่ในเชิง ยุทธศาสตร์เราต้องเอา AEC ไปต่อเชื่อมกับจีน จีนมีกำลัง จีนยังจะไปอีกไกล เช่น เวลาเรามีปัญหาการท่องเที่ยว เคยคิดจะเอานักท่องเที่ยวอาเซียนเข้ามา ช่วย แต่แทบจะไม่มีประโยชน์อะไร ครั้นเราเอานักท่องเที่ยวจีนเข้ามา มันคนละ เรื่องเลย **อินเดียด้วย** อินเดียก็สำคัญ ก็ไม่ไกลจากไทย จากอินเดีย เส้นทางบก จะผ่านพม่าเข้ามาที่แม่สอด หรือที่กาญจนบุรี เข้ามาที่กรุงเทพไม่ยาก เพราะ ฉะนั้นก็จะต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่ออาเซียนเข้ากับอินเดียด้วย

ส่วนยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์นั้นถือว่า “จั้นๆ แหละ” ไม่สำคัญ มากนัก แต่เราก็ยังต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเหล่านี้ไว้ แต่ไม่ให้ความสำคัญมากนัก ในการทำยุทธศาสตร์นั้น เราไม่สามารถให้ความสำคัญ

กับทุกที่ ทุกประเทศ เท่ากัน ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ใช่เรียกว่ายุทธศาสตร์ เขาเรียกว่า **हारเฉลี่ย** ดังนั้นก็จำเป็นต้องพูดว่ายุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์นั้น ไม่ค่อยสำคัญกับเราเท่าไร

ส่วนตะวันออกกลาง อิหร่าน ตุรกีนั้นต้องเพิ่มความสำคัญให้มากขึ้น พวกนี้เป็นประเทศที่สำคัญ เราอยากมองประเทศพวกนี้แต่ว่าเป็นที่มาของความปั่นป่วนวุ่นวาย ของผู้ก่อการร้าย จำต้องย้ำว่าโลกมุสลิมในยุคบูรพาภิวัตน์นั้นก็เปลี่ยนไปเยอะ ประเทศที่ขายน้ำมันก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก มีกองทุนความมั่นคงของรัฐเหล่านั้นที่ไปลงทุนรอบมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งอาจจะมาลงทุนที่สามจังหวัดภาคใต้ด้วย เขาไปลงทุนในมาเลเซีย ในอินโดนีเซียแล้ว ทำอย่างไรที่เราจะใช้ความสัมพันธ์ที่มีกับอิหร่าน กับตุรกี กับตะวันออกกลางให้เป็นไปในเชิงเศรษฐกิจให้มากขึ้น เวลานี้ทุนใหญ่จากคูเวต กาตาร์ก็พยายามจะเข้ามาเปิดโรงพยาบาลใหญ่ อยากที่จะมาร่วมทุนทำมหาวิทยาลัย เพราะว่าปัญหาของตะวันออกกลางอย่างหนึ่งในเวลานี้คือ ไปอเมริกายาก อเมริการะวางสงสัย อเมริกายังมีคดียึดกับพวกเขาอยู่ตั้งแต่ 9/11 เป็นต้นมา ดังนั้นเขาจึงอยากจะมาประเทศที่มาง่าย เป็นมิตร และมีความเจริญก้าวหน้าไม่แพ้อเมริกามากนัก เช่น จีน ไทย เขามองประเทศเราเองดีกว่าที่เราเองตัวเองเยอะ

ต้องกล่าวด้วยว่า ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ จีนมาแน่ และเราก็คต้องการจีน มากกว่าที่เราคิด ปากเราอาจจะบอกว่านักท่องเที่ยวจีนมากันเยอะไปเสียดัง จัดการยาก อะไรก็ตามเหล่านี้ แต่เรื่องแบบหลังนี้เป็นเรื่องเล็ก **เราต้องการเขามากกว่าที่เขาต้องการเรา** เราต้องการนักท่องเที่ยว เราต้องการที่จะส่งออก เราต้องการทุนจากเขาด้วย ต้องการโครงสร้างพื้นฐานที่มีเขาช่วย ฉะนั้นชอบหรือไม่ชอบเราก็คต้องสัมพันธ์กับจีน และจีนมาแน่ ดังนั้นแทนที่จะสัมพันธ์แบบแแกนๆ หรือมีไมตรีจิตแแกนๆ ผู้สัมพันธ์แบบชาญฉลาดกับเขาจะไม่ดีกว่าหรือ

เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้าน ในยุคบูรพาภิวัตน์นี้ เราต้องการแรงงานจากเพื่อนบ้านแน่ๆ **ชอบหรือไม่ชอบ พูดยังไงก็ตาม เราก็คือต้องการแรงงานจากเพื่อนบ้าน**

ส่วนอเมริกาและยุโรป ก็ไม่ได้หมายความว่าเราไม่ต้องสนใจสองมหาอำนาจตะวันตกนี้แล้ว ยังต้องสนใจเขา แม้ว่ายุโรปจะไม่สำคัญเท่าอเมริกา แต่รวมๆ กันแล้ว เรายังต้องการเทคโนโลยี ต้องการความรู้ ต้องการวิทยาการหลายๆ ด้านจากสองประเทศ สองบริเวณของโลกนี้อยู่

ถามว่าสหรัฐกับจีน ใครจะชนะใครจะแพ้ในศตวรรษที่ 21 นี้ มีคนวิเคราะห์ไปมากมายหลายทาง แต่นั่นไม่ใช่เรื่องของเร ไม่ใช่กิจการของเรา ไม่ควรจะต้องไปสนใจเรื่องนี้ให้มากนัก ที่สำคัญเขาคงไม่สู้หรือไม่ขัดแย้งกันอย่างเดียว เขาต้องค้าขาย เขาลงทุน เขาสัมพันธ์กันลึกซึ้งจนถึงขนาดที่ว่า ถ้าจีนล้ม อเมริกาล้มด้วย ถ้าอเมริกาล้ม จีนล้มด้วย ถ้าจีนล้ม อเมริกา ญี่ปุ่น ล้มด้วย เพราะฉะนั้น ความขัดแย้งมันมีอยู่จริง แต่ว่าความร่วมมือก็สำคัญ และผมยังภาวนาให้ความร่วมมือสำคัญมากขึ้นด้วย

และเรา ถ้าสามารถช่วยให้ตะวันตกกับจีน หรือจีนกับสหรัฐร่วมมือกันได้ก็นำทำ

โลกน่าสนใจขึ้นมาก ในความเห็นผม **เศรษฐกิจโลกปัจจุบันนี้ไม่ใช่ของคนผิวขาวเท่านั้น** มันมีคนผิวเหลืองด้วย มันมีคนผิวดำด้วย มีคนผิวสีเทาสีน้ำตาลด้วย อย่างที่ได้กล่าวถึงความเจริญในอิหร่าน ตุรกี ลาตินอเมริกา เมื่อตอน 14 ตุลา 16 นั้นเศรษฐกิจโลกเป็นของคนผิวขาวครอบงำแทบทั้งสิ้น แต่ปัจจุบันนี้มันไม่ได้เป็นแต่ของคนผิวขาวเท่านั้น แน่นนอนคนผิวเหลือง ผิวดำ ผิวน้ำตาล แม้ว่าอาจจะยังไม่เท่ากับผิวขาว แต่กำลังเขยิบใกล้เข้าไปเรื่อยๆ มีบทบาทมีพลังทางเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ

การทหารของโลกก็น่าสนใจ จะไม่ใช่สหรัฐอเมริกาเหนือกว่าคนอื่น สิ้นเชิงอีกแล้ว มีจีนเกิดขึ้นเป็นคู่แข่งที่สหรัฐอเมริกาไม่อาจจะประมาทได้

แล้วก็ยังมิรัสเซีย ซึ่งไม่มีใครประมาณได้ และถึงแม้ว่าสหรัฐไม่สู้กับรัสเซีย ไม่สู้กับจีน สหรัฐก็ต้องทำให้โลกส่วนอื่นๆ สงบมากขึ้น ที่ผ่านมาระกัเห็นแล้วว่า แม้แต่อัฟกานิสถาน แม้แต่อิรัก แม้แต่ซีเรีย สหรัฐก็ยังเอาไม่ลง เห็นใหม่ว่าบินลาเดนตาย แล้วก็เกิด IS ขึ้นมาแทน ซึ่งแข็งแกร่งยิ่งกว่าบินลาเดนเสียอีก

ที่สำคัญ เราไม่ควรช่วยุให้สหรัฐกับจีนขัดแย้งกัน **เราไม่ควรช่วยุให้ตะวันตกกับตะวันออกขัดแย้งกัน** เราต้องการให้ตะวันตก – ตะวันออกปรับตัวเข้าหากัน และจะต้องพยายามเผยแพร่วัฒนธรรมตะวันออก วัฒนธรรมไทยของเราด้วย **ที่ต้องพูดเพราะว่า เราคุ้นชินกับการ “รับ” อิทธิพลตะวันตก** อารยธรรมตะวันตก โดยที่ไม่สนใจที่จะเผยแพร่อารยธรรมตะวันออก วัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมมาเซียนด้วย **เราต้องหยุดคิด “ตั้งรับ” อย่างเดียว ต้องคิด “รุก” ด้วย** แล้วก็อย่าไปพรรณนาแต่ว่าวัฒนธรรมไทยกำลังถูกทำลาย กำลังถูกทำลาย ตะวันตกกำลังเปลี่ยนเรา ต้องเปลี่ยนบ้างว่าเราต้องรุกพวกเขาด้วย นี่เราก็ได้รุกแบบไม่รู้ตัวไป เช่น รุกด้วยต้มยำกุ้ง มีมันไก่ มวยไทย นวดไทย แพ้ชนะไทย แต่เราต้องพยายามรุกมากกว่านี้ แล้วก็ทำแบบตั้งใจรุกด้วย และผมเชื่อมั่นว่าสามารถรุกได้ด้วย

เรื่องนักท่องเที่ยว ก็อย่าไปคิดแต่ว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติจะมาเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยเท่านั้น **ต้องคิดเปลี่ยนวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว ให้มาคิดแบบไทย ชื่นชมแบบไทยด้วย** ซึ่งโดยที่เราไม่รู้ตัว ที่ผ่านมาระกัก็ได้ทำไปพอสมควร ทำให้ฝรั่ง จีน ญี่ปุ่น ชอบคนไทย เมื่อเขาได้เห็นสิ่งที่เป็นธาตุแท้ของเรา

เรื่องประชาธิปไตยก็เช่นกัน พูดถึง 14 ตุลา แล้วไม่พูดถึงประชาธิปไตยก็กระไรอยู่ **ประชาธิปไตยนั้นเราต้อง “ร่วมสร้าง” ด้วย** มันเป็นแนวคิดของตะวันตก มันมาจากตะวันตก มันถูกตะวันตกจ้องมองอยู่เวลานี้ เราต้องไม่หลีกเลี่ยงประชาธิปไตย ไม่หลีกเลี่ยงประชาธิปไตย แต่เราต้องร่วมคิด – ร่วมสร้างประชาธิปไตยนี้ด้วย ไม่ใช่คัดลอกเอาแต่ของฝรั่งมา ไม่ใช่คิดแต่เพียงว่าถ้าเป็นของฝรั่งแล้วเป็นของดีที่สุด **“เป็นประชาธิปไตยที่สุด” ถ้าเป็นของไทย**

ประชาธิปไตยที่คิดแบบไทยแล้ว มีปมด้อย ไม่น่าสนใจ วันเวลาจะมาถึงที่เราจะต้องเริ่มผลิต “ประชาธิปไตย” แบบตะวันออก แบบไทย มากขึ้น ที่พูดนี้ไม่ได้หมายถึงเป็นเพียงคำสุภาพของการที่จะมาแทนคำว่า “เผด็จการ” จุดนี้ต้องย้ำ

โลกน่าสนใจ เราได้เห็นตะวันออกปกครองตนเอง ที่เรียกว่าเป็นเอกราช และปกครองตนเองได้ดีกว่าที่ฝรั่งเคยปกครอง เมื่อตอนผมเด็กๆ ผมไม่เคยคิดว่าเมืองอาณานิคมจะมีวันที่เป็นบูรพาภิวัตน์อย่างทุกวันนี้ได้ แต่ก่อนเราคิดว่าอินเดียดีเหลือเกินที่มีอังกฤษปกครอง แต่เอาเข้าจริง อินเดียที่อังกฤษปกครองมันไม่พัฒนาเติบโตเท่ากับอินเดียที่คนอินเดียปกครองตัวเอง จากเมืองอาณานิคมเวลานี้อินเดียกลายเป็นเศรษฐกิจหนึ่งในสิบของโลก จีนที่ฝรั่งรวมทั้งญี่ปุ่นเคยร่วมกันปกครองชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกแบบกึ่งเมืองขึ้นในนามของ “เมืองเช่า” เราก็บอกว่า มันก็ดูเจริญ ฝรั่งทำให้เชียงใหม่ใหญ่มาก แต่ในที่สุด มันไม่ดีเท่ากับจีนที่ปกครองตนเอง มาเลเซียที่อังกฤษเคยปกครอง อินโดนีเซียที่เนเธอร์แลนด์เคยปกครอง มันก็ดี แต่มันไม่ดีเท่ากับที่คนพื้นเมืองปกครองตนเอง หลังสงครามโลกครั้งที่สองมาจนถึงเวลานี้ ตัวอย่างเหล่านี้ทำให้ผมเชื่อมั่นมนุษย์เราเท่ากันหมด ไม่ว่าจะผิวสีอะไร นัถืออะไร พูดภาษาอะไร ขอให้มีโอกาส มันพัฒนาได้หมด และมันเป็นเรื่องที่ดีที่สุด ที่จะเอาคนผิวหนึ่ง ภาษาหนึ่งไปปกครองคนอื่น มันไม่ได้แปลว่ามันจะดีกว่า

โลกนี้จะยิ่งน่าสนใจอีก เพราะว่า “อารยธรรม” ต่อไปนี้จะไม่หมายถึงตะวันตกเท่านั้น “ความเจริญ” จะไม่ได้หมายถึงตะวันตกเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการไปลอกเลียนแบบตะวันตกเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการบูชาตะวันตกเท่านั้น เหล่านี้คือภารกิจของพวกเรา ซึ่งจะช่วยให้มันกลายเป็นความจริง

ชาว 14 ตุลาคม 16 ในวันนี้เป็นคนในวัยใกล้เกษียณหรือเพิ่งเกษียณ จาก 14 ตุลาคม 2516 ที่พวกเราอยู่ในวัยที่หนุ่มมาก อายุประมาณ 19 – 22 ปี เป็นส่วนใหญ่ เพื่อเตือนความจำ เราเห็นสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่นิกสันเป็น

ประธานาธิบดี แต่เดี๋ยวนี้อโอบามาเป็นประธานาธิบดี ตอน 14 ตุลาคม 16 โอบามาอยู่ที่ไหน โอบามายังเป็นนักเรียนอยู่เลยในตอนนั้น เรียนหนังสืออยู่ชั้นเกรด 6 ที่ฮาวาย (เท่ากับ ป.6) เราได้เห็นนายกรัฐมนตรี จอมพลถนอม กิตติขจร ที่อาวุโสกว่าพวกเรามาก วันนี้นายกรัฐมนตรีคือ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พลเอกประยุทธ์อยู่ที่ไหนตอน 14 ตุลาคม 16 ยังอยู่โรงเรียนนายร้อย จปร. อยู่เลย เราเห็นเงินตั้งแต่เหมาเจ็ดตังเป็นหมายเลขหนึ่ง ปัจจุบันนี้สี่จิ้นผิงเป็นหมายเลขหนึ่ง สี่จิ้นผิงอายุเท่าไร อายุเท่าๆ กับพวกเรา คือแก่กว่าผมปีเดียว

คนในรุ่นต่างๆ นั้น โดยทั่วไปจะมาเป็นกำลังหลักของบ้านเมือง ก็ในวัยที่ใกล้เคียงกับพวกเราในเวลานี้ คือประมาณใกล้ๆ หรือเลยหกสิบปีนิดหน่อย แต่พวกเราเป็น generation ที่แปลกประหลาด คือ ทำเรื่องใหญ่ตั้งแต่เด็กๆ ทำอะไรให้บ้านเมือง อยากจะทำอะไรให้บ้านเมือง ให้โลก ตั้งแต่เด็กๆ แล้วก็ทำมาแล้วด้วยตั้งแต่วัยหนุ่มวัยสาว ปัจจุบันนี้ก็ยังคงต้องทำอะไรต่อไปนะครับ แต่เราต่างกับคนพวกอื่นๆ ก็คือว่า เราทำการใหญ่แต่เล็ก แล้วพอเราโตขึ้นเราก็ทำงานเล็กลงเป็นลำดับ

เราควรจะดำเนินตัวเองให้น้อยลง ดำเนินประเทศไทยให้น้อยลง วิพากษ์ตัวเองให้น้อยลง วิพากษ์ประเทศให้น้อยลง ยังต้องทำอยู่ นั่นเป็นเรื่องแน่นอน แต่ว่าเราต้องสร้างสรรค์ให้มากขึ้นด้วย ให้สมกับที่เราผ่านโลกมาอีก 42 ปี ต้องสร้างสรรค์ให้มากขึ้น และต้องทำให้ได้ให้มากขึ้น อยากจะบอกว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความพิศวง แต่ชาว 14 ตุลาคม 16 นั้นมักเป็นคนที่จะเห็นโลกอย่างมั่นใจอย่าง “แน่วแน่” ที่สุด รู้ล่วงหน้าหมดว่าโลกจะไปทางไหน ประเทศจะไปทางไหน อะไรคือก้าวหน้า อะไรคือล้าหลัง ชาว 14 ตุลาคมมั่นใจไปหมดแทบทุกเรื่อง แต่เอาเข้าจริงแล้ว โลกไม่ได้เป็นไปอย่างที่เราคิด โลกนั้นเต็มไปด้วยความน่าพิศวง มีการเปลี่ยนแปลงมากมายที่ไม่ได้เป็นไปตามที่เราคาดคิด ไม่ได้เป็นไปตามที่เราตั้งใจจะให้เป็น

14 ตุลาคม 16 คือการระเบิดตูมใหญ่ เป็น “บิกแบง” ของการมองโลก ส่วน 14 ตุลาคม 2558 คือปีนี้ เราจะให้มันเป็นบิกแบงอีกครั้งหรือเปล่า ให้เป็นการเคลื่อนไหวตูมใหญ่อีกตูมหนึ่งหรือเปล่า ผมคิดว่า 14 ตุลาคม 2558 น่าจะเป็น จุดเริ่มต้น ที่จะใช้ความคิด ใช้ปัญญาที่สุกงอม นำเอาประเทศไทยที่ 14 ตุลาคม 16 ปลดปล่อยออกมาจากคอกความคิดเดิม ให้ประเทศเดินไปข้างหน้าอย่างสร้างสรรค์ อย่างมีโอกาส และอย่างมีทางเลือกใหม่ๆ **ประเทศไทยต้องหยุดการเป็นประเทศลูกไล่** เป็นประเทศลูกน้อง เป็นประเทศพันธมิตรของมหาอำนาจอย่างเดียว เราต้องสลัดโลกทัศน์แบบนี้ทิ้ง แล้วต้องมีโลกทัศน์ใหม่ เช่น **ประเทศไทยต้องทำตนเองให้เป็นชาติอำนาจระดับกลาง (middle power)** ไม่ใช่คิดแต่จะเป็นพันธมิตรของมหาอำนาจเท่านั้น คิดแต่ว่าความสำเร็จของเราอยู่ที่การเลือกนายที่ถูก ที่ผมพูดถึงเงินในทางบวกมามากมาย ก็ไม่ใช่จะบอกให้เราเลือกเงินเป็น “นาย” แทนอเมริกา ผมคิดว่าประเทศไทยต้องพร้อมที่จะเป็น middle power แล้ว เหมือนที่อินโดนีเซีย “คิด” แล้ว “ทำ” แล้ว เหมือนที่ตุรกี “คิด” แล้ว “ทำ” แล้ว เหมือนที่บราซิล “คิด” แล้ว “ทำ” แล้ว และจะต้องทำให้ประเทศไทยเราเป็นประเทศที่มีคนรัก มีคนนับถือ พุดง่าย ๆ คือ ผมไม่อยากจะ 14 ตุลา 2558 นี้ เป็นแค่ big bang แต่อยากให้มันเป็น smart bang หรือ wise bang คือเป็นระเบิดตูมใหญ่ที่ฉลาด ที่มีภูมิปัญญาที่ใช้ภูมิปัญญาของเราเองให้มากที่สุด

42 ปีมานี้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปมหาศาล ตอนเกิด 14 ตุลาคม 16 ขึ้นนั้น เป็นเรื่องใหญ่ในประเทศไทย เป็นเรื่องใหญ่สำหรับประเทศเพื่อนบ้าน แต่สำหรับประเทศอื่นๆ ในโลกนั้น ไทยแลนด์ไม่ค่อยมีใครรู้จัก ฝรั่งเศสจะถามเสมอว่า ได้หัวนเหรอ แต่ปัจจุบันนี้ไทยเป็นประเทศที่คนมาหา มาเยี่ยม มาเรียน มารักษาตัว คำว่า “ไทยแลนด์” หอมหวานอยู่ไม่น้อย ซึ่งคนไทยเรายังไม่ค่อยยอมรับตรงนี้กัน โดยเฉพาะชาว 14 ตุลาคม 2516 ผมคิดว่าคงไม่ค่อยยอมรับ แต่ประเทศเราขณะนี้ ขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 32 ของโลก พุดไปท่าน

ทั้งหลายอาจบอกว่า มองโลกแง่ดีเกินไปหรือเปล่า ถ้านับเป็นกำลังซื้อที่เป็นจริง ไทยเป็นอันดับ 22 ของโลก ไม่เบานะครับประเทศนี้ ขนาดเศรษฐกิจของประเทศไทยในอาเซียนนี้ใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากอินโดนีเซียเท่านั้น เศรษฐกิจของไทยใหญ่กว่าสิงคโปร์นะครับ แต่ว่ารายได้ต่อหัวของคนไทย เป็นอันดับ 3 ของอาเซียน แพ้สิงคโปร์ แพ้มาเลเซีย แต่ก็ไม่ได้มากมายนัก โดยเฉพาะเทียบกับมาเลเซีย

ผมได้แต่ตั้งความหวังเอาไว้ว่าชาว 14 ตุลาคม 16 ทั้งหมดจะได้ช่วยกัน คิด ช่วยคนอื่นคิด ร่วมกับคนอื่นคิด ร่วมกับคนอื่นทำ ทำให้ประเทศไทยในโลกที่เปลี่ยนไปมากมายนี้ เดินไปบนหนทางสว่างไสว เดินไปสู่ความสุขงาม **เดินไปสู่วุฒิภาวะ** ซึ่งภูมิปัญญาที่สว่างควรเกิดจากภายในของเราเองให้มากที่สุด การเลียนแบบตะวันตก เลียนแบบปรมาจารย์ทั้งหลาย เลียนแบบนักคิดทั้งหลาย ของตะวันตก ไม่พอเป็นอย่างยิ่ง แต่ในวงวิชาการของเรา ยังนับถือแต่คนแบบนั้น คนไหนที่พูดออกมาว่า ฝรั่งเศสที่นี่พูดอย่างนี้ ฝรั่งเศสที่นี่พูดอย่างนั้น ได้รับการนับถือมาก **ผมคิดว่ำนับถืออย่างนั้นก็ไม่มีผิด เพียงแต่ว่าไม่พอ** จะต้องคิดว่าทำอย่างไรจึงจะเอาความคิดทั้งหลายเหล่านั้นมาสร้างสรรค์ และหันมาคิดจากกรอบเดิมของเราเองด้วย ทำอย่างไรที่จะขยับประเทศไปข้างหน้าอย่างสมดุลย์

ผมยังคิดว่าเราต้องตั้งใจเรียนรู้จากอารยธรรมตะวันออกให้มากขึ้น เรียนรู้จากประสบการณ์ของตะวันออกให้มากขึ้น สนใจการเมืองของตะวันออกให้มากขึ้น **ในเมื่อโลกไม่ได้แบ่งค่ายเป็นสงครามเย็นอีกแล้ว การคิดถึงเรื่องประชาธิปไตยก็ไม่ควรคิดแบบสงครามเย็นอีกแล้ว มันอาจจะไม่ใช่แบบนี้ แต่มันก็อาจจะไม่ใช่แบบนั้น มันอาจจะจะเป็นไปตามแบบของมันเอง**

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์
(Professor Anek Laothamatas, Ph.D. Columbia University)

การศึกษา

ปริญญาเอก รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา 2532

ปริญญาโท รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา 2527

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519

มัธยมศึกษาตอนปลาย รร.อัสสัมชัญ

ปัจจุบัน

อธิการวิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ

คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ

ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ศาสตราจารย์พิเศษ (โปรดเกล้าฯ) ทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสพการณ์

หัวหน้าพรรคมหาชน 2547-2548

รองหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย 2546-2547

สมาชิกผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ 2544-2547

รองประธานคณะกรรมการพัฒนาการเมือง สภาผู้แทนราษฎร 2544-2547

ศาสตราจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ สหรัฐอเมริกา 2541

คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542-2543

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2538-2540

กรรมการการประปานครหลวง 2541-2543

กรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542-2543

กรรมการสภามหาวิทยาลัยรังสิต 2545-2547

ประธานวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยรังสิต 2547

กรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของรัฐบาล
2542-2543

(ชุดแรกสุด)

ประธานคณะทำงานจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่นของ
รัฐบาล 2543

(จัดทำแผนการกระจายอำนาจแผนแรก)

(รักษาการ) ผู้อำนวยการ (คนแรก) วิทยาลัยการเมืองการปกครอง แห่งสถาบัน
พระปกเกล้า

รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2538-2543

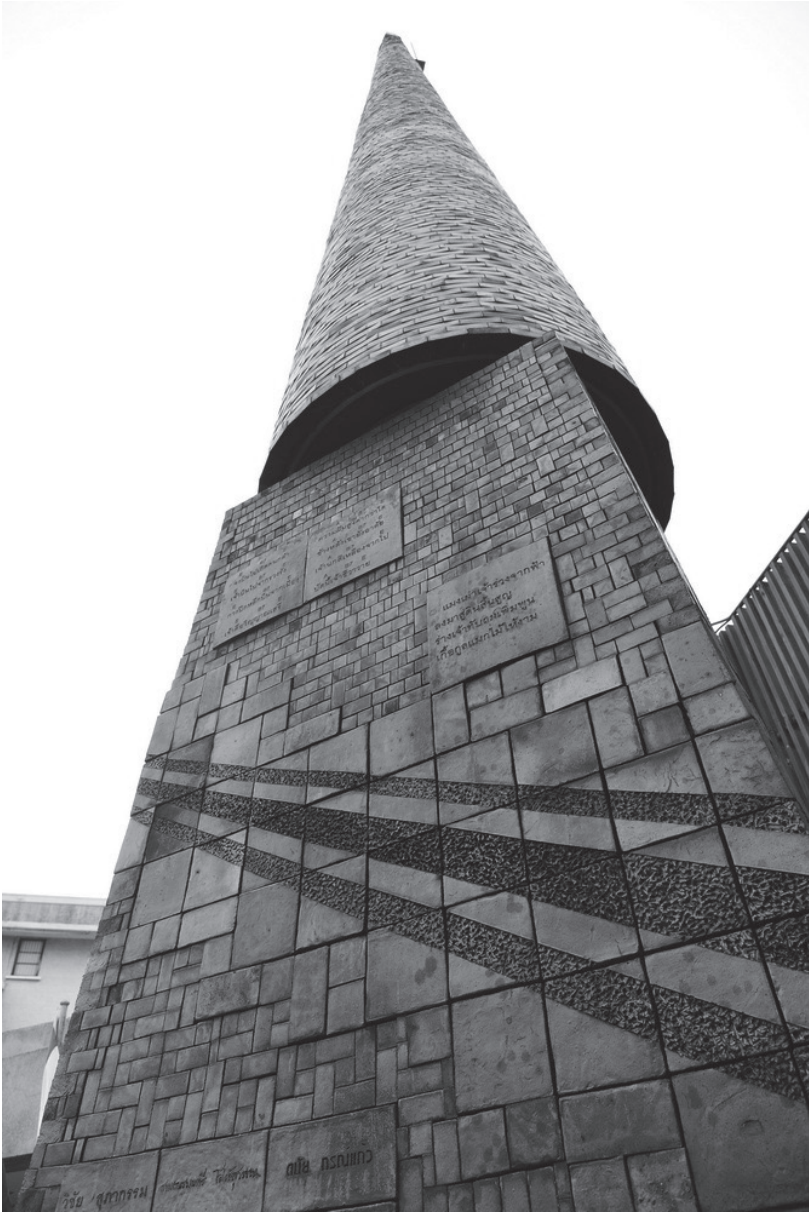
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ (Adjunct Assistant Professor) มหาวิทยาลัย
โคลัมเบีย (Columbia University) สหรัฐอเมริกา 2532

ผลงานวิชาการ

- สอนนคราประชาธิปไตย (มติชน)
- อ่านและสอนที่จอห์น ฮอปกินส์ (ซีวีกเนท)
- การเมืองของพลเมือง (คบไฟ)
- วิสัยทัศน์และแผนการกระจายอำนาจ (มติใหม่)
- ศาสตราจารย์ดีเรก ชัยนาม กับคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (บรรณาธิการ)
- มีอบมือถือ (มติชน)
- มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ (คบไฟ)
- เหตุอยู่ที่ท้องถิ่น (ศูนย์การศึกษาและพัฒนาการปกครองท้องถิ่น : ธรรมศาสตร์)
- การเมืองเป็นเรื่องของเรา (มติใหม่)
- พิศการเมือง (Open Books: 2549)
- ทักษิณา-ประชานิยม (มติชน 2549)
- การเมืองของพลเมือง (ตำราของสถาบันพระปกเกล้า)
- ความเป็นชุมชน (ทุนการเขียนตำราของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)
- ตะวันออก-ตะวันตก ใครสร้างโลกสมัยใหม่ (ทุนวิจัยสถาบันพระปกเกล้า พิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน) ได้รับรางวัล TTF AWARD ได้เกียรติยศประจำปี 2553
- วิเคราะห์จุดคานงัดของประเทศไทยเพื่อฝ่าวิกฤตการณ์สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ซับซ้อน (ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ)
- แปรถิ่นเปลี่ยนฐาน (ทุนวิจัยมูลนิธิ 50 ปีธนาคารแห่งประเทศไทย) 2550
- บุรพาทิวัดน์ (ได้วิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) 2554

มีผลงานที่เป็นหนังสือหรือบทความที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ มีชื่อของโลกอาทิ :

- สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด(Oxford University Press)
- สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University Press)
- สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University Press)
- สำนักพิมพ์ลองแมน (Longman Press)
- สำนักพิมพ์เวสต์วิว (Westview Press)

อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ และมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

ในความรับรู้ของคนร่วมสมัย เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ นับเป็นบรรยากาศที่ยิ่งใหญ่อันแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมไทย ดังนั้น หลังเหตุการณ์สิ้นสุดลงไม่นาน จึงได้เกิดข้อเสนอว่าควรจะมีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชนเพื่อรำลึกถึงทั้งตัวเหตุการณ์และผู้ที่เสียชีวิตในครั้งนั้น แกนสำคัญในความพยายามผลักดันครั้งนี้คือขบวนการนักศึกษาในช่วงเวลานั้น

รัฐบาลในยุคหลัง ๑๔ ตุลา ก็ขานรับกระแสเรียกร้องเป็นอย่างดี โดยในเบื้องต้น คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีมติเห็นชอบในเดือนธันวาคม ๒๕๑๗ ให้มีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชน ๑๔ ตุลาได้ และมอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน โดยในด้านหลักการนั้น รัฐบาลก็เห็นพ้องกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศูนย์นิสิตฯ หรือ ศนท.) ว่า เหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นเหตุการณ์บ้านเมือง ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็น “เจ้าของ” ดังนั้น การสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ จึงควรเป็นเรื่องของรัฐร่วมกับประชาชน และสถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานก็ควรจะต้องอยู่ในบริเวณถนนราชดำเนินอันเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖

ปี ๒๕๑๘: ศิลาดุภย์แห่งอนุสาวรีย์วีรชน

ในปี ๒๕๑๘ อันเป็นช่วงของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เริ่มมีการผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์อย่างจริงจังขึ้น โดยในเดือนกรกฎาคม ได้มีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ปลัดทบวงฯ, ผู้แทนสำนักงบประมาณ และผู้แทนศูนย์นิสิตฯ ซึ่งเห็นพ้องต้องกันว่าควรให้ใช้สถานที่บริเวณสี่แยกคอกวัว อันเป็นบริเวณอาคารคณะกรรมการติดตามและ

ประเมินผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) เก่า¹ เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสาวรีย์ โดยศูนย์นิสิตฯ มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า สิ่งก่อสร้างนี้ไม่ควรมีหน้าที่แค่ใช้รำลึกเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ควรจะเป็นอาคารอนุสรณ์สถานที่มียุทธศาสตร์ใช้สอยด้วย

ในเดือนถัดมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่อง การสร้างอนุสาวรีย์ฯ ดังกล่าว และได้เริ่มมีการประกวดแบบกัน โดยแบบที่ได้ รับเลือกเป็นของนายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง (ซึ่งก็คือแบบของอนุสรณ์สถานที่ สร้างในปัจจุบัน) ต่อมา ความหวังการสร้างอนุสาวรีย์เริ่มมีเค้าความเป็นจริง มากขึ้น เมื่อมีพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๘ ณ บริเวณที่ดินที่เคยเป็น อาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยมีสมเด็จพระ อริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็น องค์ประธานในพิธี

ในปี ๒๕๑๙ แม้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่าง “ซ้าย” กับ “ขวา” จะรุนแรงขึ้น แต่การผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์ยังคงมีอยู่ต่อไป โดยในเดือน เมษายน รัฐมนตรีกระทรวงการคลังในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เห็นชอบที่จะให้กรมธนารักษ์ขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัว (ที่วางศิลาฤกษ์ ไปแล้วในปี ๒๕๑๘) จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ในส่วนของ การก่อสร้างอนุสาวรีย์ เห็นว่าควรให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมบริจาคค่าก่อสร้างด้วย โดยรัฐบาลจะรับภาระหากเงินที่บริจาคยังไม่เพียงพอ แต่ก่อนหน้าที่จะได้จัดการ เรื่องราวให้เรียบร้อย ก็มีอันต้องเปลี่ยนรัฐบาลเป็นชุดของ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช

¹ ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ที่ดินบริเวณอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ในปัจจุบัน คืออาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า ตึก กตป. โดยมี พันเอก ณรงค์ กิตติขจร บุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร และเป็นบุตรเขยของจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นหัวหน้าหน่วยงาน มีการเล่าลือในสมัยนั้นว่า พันเอก ณรงค์ ใช้อำนาจนี้เป็นเครื่องมือในการจัดการ กับปฏิปักษ์ของตน อาคารนี้ได้ถูกเผาทำลายในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖

หลัง ๖ ตุลา: อนุสาวรีย์ที่บังไม่มีโอกาสได้สร้าง

เมื่อถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๑๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของรัฐบาล ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช ประสงค์จะเร่งรัดโครงการ โดยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องรอให้ ประชาชนบริจาคค่าก่อสร้าง พร้อมทั้งมีหนังสือขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัว จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ยังมีพื้นที่ได้รับคำตอบใดๆ ก็เกิด เหตุการณ์ ๖ ตุลา² ขึ้นเสียก่อน รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงได้มีมติให้ยกเลิก โครงการก่อสร้าง และในปีถัดมา ก็ได้มีมติให้ยึดเงินที่ประชาชนบริจาคเพื่อ การก่อสร้างอนุสรณ์สถานเข้าคลัง

แม้ว่าการรัฐประหารในปี ๒๕๒๐ โดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ จะทำให้ สภาพการเมืองเปิดกว้างยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับยุคของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร แต่โครงการสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ก็ยังคงไม่ได้รับความสนใจแต่อย่างใด ต่อมา ในปี ๒๕๒๕ นักศึกษาได้เริ่มเรียกร้องถึงเรื่องดังกล่าวจากรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ อีกครั้ง แต่ก็ยังคงไม่มีคำตอบที่แน่ชัด

เสียงเรียกร้องเหล่านี้ ยิ่งดังขึ้นอีกในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ อันเป็นช่วง รัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากในเดือนมิถุนายน ได้มีข่าวว่า รัฐบาลจะคืนทรัพย์สินของจอมพลถนอม กิตติขจรให้แก่เจ้าตัว เป็นเหตุให้สหพันธ์ นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ออกมาคัดค้านถึงขั้นอดข้าวประท้วง จนรัฐบาลต้องล้มเลิกแนวคิด เหตุการณ์นี้ทำให้กรณี “๑๔ ตุลา” ถูกกล่าวถึงอีก ครั้ง ประเด็นเรื่องการสร้างอนุสรณ์สถานจึงยิ่งเข้มข้นขึ้น ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ปีเดียวกัน ได้มีการรวมตัวของนักศึกษา นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรเอกชน

² เหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ คือ เหตุการณ์ที่ตำรวจตระเวนชายแดน และกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยม ที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อทำลายขบวนการนักศึกษา เช่น กระทั่งแดง นวพล ลูกเสือชาวบ้าน รวมตัวกันล้อมปราบ นักศึกษาที่ชุมนุมขับไล่สามเณรถนอม กิตติขจร โนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างโหดเหี้ยม เพียงเพราะความเชื่อว่่านักศึกษาเหล่านี้มีสายสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์เวียดนาม และจ้องล้มล้างสถาบัน พระมหากษัตริย์

ตั้งขึ้นเป็น “คณะกรรมการติดตามการสร้างอนุสรณ์สถานวีรชน ๑๔ ตุลา” ขึ้น โดยมี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธาน และส่งตัวแทนเข้าพบนายกรัฐมนตรีนั่งหลังจากนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้คืนเงินบริจาคของประชาชนแก่ทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปใช้ในการสร้างอนุสรณ์สถาน โดยปรึกษาประสานงานกับนิสิตนักศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ดี การสร้างอนุสรณ์สถานก็ยังมีได้รุดหน้าไปมากเท่าที่คาดหวังไว้ เหตุผลสำคัญก็เพราะไม่สามารถขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ได้ จึงพยายามแก้ไขด้วยการยกระดับของ “คณะกรรมการติดตามฯ” จากที่ตั้งกันเองให้เป็นการตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี โดยในขั้นแรก ยังให้ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธานเช่นเดิม และต่อมาจึงให้รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการแทน เพื่อให้เป็นทางการมากขึ้น

กำเนิดมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

จากความล่าช้าในระบบราชการ ที่แม้การยกระดับ “คณะกรรมการติดตามฯ” ขึ้นก็ยังมีอาจแก้ไขได้ ในปี ๒๕๓๓ จึงได้เริ่มมีแนวคิดในการแก้ปัญห ด้วยการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ขึ้น โดยให้มูลนิธิดังกล่าวมีหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสรณ์สถานและรับโอนเงินบริจาคจากประชาชนในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มาดำเนินการ โดยได้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิฯ ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓ และได้รับอนุญาตในวันที่ ๑๔ ธันวาคม ปีเดียวกัน

แม้มูลนิธิ ๑๔ ตุลา จะถือกำเนิดขึ้นเพื่อผลักดันเรื่องนี้โดยเฉพาะ แต่ปัญหาหลักคือเรื่องของ “สถานที่” ก็ยังคงค้างคาอยู่ โดยความพยายามขอเช่าที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ยังคงไม่ประสบผล เพราะสำนักงานทรัพย์สินฯ เสนอว่าให้ทบวงมหาวิทยาลัยเจรจากับผู้เช่าเดิมก่อน ถ้าตกลงกันได้แล้ว สำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ยินดีในการให้เช่าที่ดินแต่เนื่องจากยังเจรจากับผู้เช่าเดิมไม่ได้ ปัญหาจึงยังค้างคาอยู่

๒๘ ปี แห่งการรอคอย

ในปี ๒๕๔๑ อันเป็นช่วงรำลึกครบรอบ ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา โครงการสร้างอนุสรณ์สถานได้รุดหน้าขึ้นไปอีกขั้น จากกรณีที่ ธีรยุทธ บุญมี ประธานกรรมการจัดงาน ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา และกรรมการบางคน เช่น ประสาร มฤคพิทักษ์ และธีรพล นิยม ได้ติดต่อกับ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ทว่า นอกจากเรื่องของที่ดินแล้ว อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลออกจากบริเวณที่จะใช้ก่อสร้าง ซึ่งก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง นายพิเชษฐ พันธุ์ชาติกุล ในฐานะประธานคณะกรรมการย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งฯ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมถึงความร่วมมือจากกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในขณะนั้น คือ นายพิจิตต รัตตกุล และเลขาธิการผู้ว่าฯ นายสมชาติ สืบตระกูล ตลอดจนบุคคลอื่นอีกหลายคน ทำให้การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งออกจากพื้นที่ประสบความสำเร็จในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๔๒

การก่อสร้างอนุสรณ์สถานได้เริ่มเดินหน้าไปเรื่อยๆ โดยบริษัท แพลนคอนซัลแทนท์ จำกัด ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง อย่างไรก็ตามท่ามกลางเสียงสนับสนุนจากกลุ่มผู้ผลักดัน ก็มีเสียงคัดค้านดังขึ้นด้วยเหตุผลต่างๆ นานา เช่น

- เห็นว่าไม่ควรรื้อฟื้นเหตุการณ์ที่มีการฆ่าฟันกัน
 - ไม่ควรสร้างสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมางกับทหาร
 - ผู้เสียชีวิตหลายคนเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่ได้เรียกร้องประชาธิปไตย
- ทำไมต้องยกย่องให้เป็นวีรชนด้วย
- ผู้ค้าสลากที่ต้องสูญเสียพื้นที่ค้าขายมองว่าเป็นกรณี “คนตายไต่คนเป็น” ฯลฯ

ห้วงเวลานี้จึงเป็นช่วงแห่งการตอบคำถามต่อสาธารณชน เพื่อสร้างความเข้าใจว่า อนุสรณ์สถานเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่พึงรู้สำหรับอนุชน มิได้เน้นเรื่องการฆ่าฟันกัน และไม่ได้มุ่งสร้างความบาดหมาง แต่ต้องการให้เกิดบทเรียนทางประวัติศาสตร์อันเป็นมโนทัศน์สำคัญในการก้าวสู่นาคตอย่างระมัดระวังต่อไป

สำหรับผู้เสียชีวิตนั้น ไม่ว่าจะเขาจะเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือชาวบ้านธรรมดาที่เพียงแค่ว่าเข้ามาดูเหตุการณ์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การเสียชีวิตของพวกเขา เป็นส่วนหนึ่งของความวิบวักในเหตุการณ์ เรื่องราวของพวกเขาควรค่าแก่การระลึกถึง ไม่เพียงแต่จากญาติมิตรเท่านั้น แต่สำหรับบุคคลทั่วไปด้วย

ในที่สุด วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔ หรือ ๒๘ ปี หลังเหตุการณ์ สกูปวีรชนที่ชนะการประกวดแบบตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ก็ได้สร้างสำเร็จและมีพิธีสมโภชขึ้น แม้ในอดีตจะมีการเรียกสิ่งก่อสร้างนี้ว่า อนุสาวรีย์บ้าง ประติมากรรมบ้าง แต่สุดท้ายก็เห็นพ้องต้องกันว่าควรเรียกว่าสกูปวีรชน เพราะมีการนำชื่อของวีรชน ๑๔ ตุลาที่จารึกบนแผ่นอิฐดินเผาที่ปิดทอง มาประดับไว้บริเวณฐานสกูปนี้ พร้อมทั้งมีพิธีทางศาสนาเพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับ

อนุสรณ์สถานที่ขบวนการนักศึกษาเคยผลักดันมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ จึงกลายเป็นความจริงขึ้นมา

หลักการและความหมายของอนุสรณ์สถาน

หากใครสักคนเดินเท้ามาจากสนามหลวง ผ่านหน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์ อันเป็นจุดปะทะที่สำคัญจุดหนึ่งในช่วงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ ค่อยๆ เดินผ่านหน้าสำนักงานของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ จนถึงสี่แยกคอกวัว เมื่อข้ามถนนตะนาวมา จะเห็นอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ตัวสกูปวีรชนยังคงตั้งอย่างสง่างามอยู่ในสายตา

ก่อนที่จะมีการก่อสร้างอนุสรณ์สถานนี้ขึ้น ได้เริ่มมีการพูดถึงหลักการ และหน้าที่ของอนุสรณ์สถาน โดยคณะกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ภายใต้สังกัดมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทาง กรุงเทพมหานคร ญาติวีรชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีศาสตราจารย์นายแพทย์ เสม พริ้งพวงแก้ว เป็นประธาน ได้มอบหมายให้ผู้ชนะการประกวดแบบในปี ๒๕๑๗ เป็นผู้พัฒนาแบบเดิมให้เหมาะกับยุคสมัย ด้วยแนวคิด ๒ ประการ คือ ต้องเคารพความจริงของประวัติศาสตร์ และให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดดังกล่าว สถาปนิกได้นำไปพัฒนาแบบอนุสรณ์สถานฯ ให้เป็นอนุสรณ์สถานที่เน้นความสงบนิ่ง โล่งกว้าง และเรียบง่าย เพื่อรำลึกและคารวะต่อวีรชน มีประติมากรรมรำลึกอยู่ใจกลาง (ภายหลังจึงเรียกว่า สถูปวีรชน) อาคารประกอบด้วยสวนหย่อม ลานกิจกรรมสำหรับการอภิปราย ฟังเพลง และการแสดงกลางแจ้ง นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เป็นห้องประชุมไว้ทำกิจกรรมทางความคิด และห้องอ่านหนังสือสำหรับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

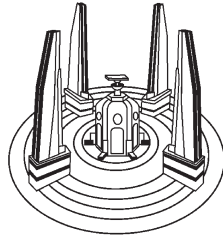
สำหรับประติมากรรมรำลึกหรือสถูปวีรชนนั้น ประกอบด้วยฐานทรงสี่เหลี่ยมสูง ๕ เมตร ช่วงกลางปลายสอบเข้ายาว ๗ เมตร และยอดแหลมทรงสถูปสี่เหลี่ยมสูง ๒ เมตร รวมความสูงทั้งสิ้น ๑๔ เมตร ปลายแหลมของยอดสถูปแสดงถึงจิตวิญญาณสูงส่งของมวลมนุษยชน ส่วนปลายยอดสถูปมีรอยหยักคล้ายสร้างไม่เสร็จ เพื่อสื่อความหมายว่าภารกิจการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยยังไม่สิ้นสุด ยอดปลายสถูปทำด้วยวัสดุโปร่งแสงเพื่อให้เห็นแสงไฟที่ส่องออกมาจากภายในตัวสถูป แผงนำไฟฟ้าแห่งประชาธิปไตยที่เป็นอมตะ ฐานสถูปทั้งสี่ด้านบุด้วยกระเบื้องดินเผา สลักทรายชื่อวีรชน ๑๔ ตุลา และรำล่อมด้วยแผ่นอิฐสลักบทกวีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ความเสียสละ เด็กและผู้หญิง กรรมกรและชาวนา นอกจากนี้ยังจัดทำแผ่นอิฐแกะลายจากแบบภาพถ่ายหรือภาพศิลปะจากการสร้างสรรค์ของศิลปิน เพื่อสื่อถึงการเติบโตงอกงามของสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย

ปัจจุบันอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มทางความคิดที่หลากหลาย โดยไม่จำกัดว่าเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใด ภายในอาคารได้จัดแสดงนิทรรศการลำดับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖, นิทรรศการภาพถ่ายเหตุการณ์, นิทรรศการศิลปะคัทเอาท์การเมืองเดือนตุลา โดยเปิดให้เยี่ยมชมตลอดทั้งปี ในส่วนสำนักงานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา นอกจากจะมีห้องประชุมซึ่งจัดฉายสารคดีเกี่ยวกับ ๑๔ ตุลา แก่หน่วยงานที่สนใจแล้ว ยังเป็นศูนย์ข้อมูลที่รวบรวมเอกสาร, สิ่งพิมพ์, งานศิลปะ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เพื่อให้ผู้สนใจทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาค้นคว้าอีกด้วย

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา กับกิจกรรมเพื่อสังคม

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา มีพันธกิจในการสืบสานคุณค่าประชาธิปไตยและสืบเจตนารมณ์ ๑๔ ตุลา เพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชนคนรุ่นต่อไป ด้วยการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ประชาธิปไตยและการเมืองภาคประชาชน ส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ประสานงานองค์กรประชาธิปไตยทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงพัฒนาอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ให้เป็นศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ของมูลนิธิฯ ก็ได้อิงกับหลักการเหล่านี้ โดยผู้สนใจสามารถติดตามเยี่ยมชมข้อมูลได้บนเว็บไซต์ www.14tula.com หรือส่งข้อมูลยังอีเมล oct14_f@hotmail.com

สำหรับผู้ที่มิใช่สิ่งของต่างๆ อาทิเช่น หนังสือ ภาพถ่าย งานศิลปะ บทกวี หรือสิ่งของอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นก่อนและหลัง มูลนิธิฯ ยินดีรับบริจาคสิ่งของเพื่อรวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลของมูลนิธิฯ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ต่อไป

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

กิจกรรมรำลึกและปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2558

พุธ ที่ 14 ตุลาคม 2558 (เช้า) ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 (แยกคอกวัว)

ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร

สอบถามเพิ่มเติมโทร 02-622-1014-5

อีเมล oct14_f@hotmail.com เว็บไซต์ www.14tula.com

(บ่าย) ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)

โทร 02-613-2011 อีเมล vanis_6@hotmail.com

ภาคเช้า ณ อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

07.30 น. ตักบาตรพระสงฆ์ 14 รูป ด้านหน้าอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

08.30-09.00 น. พิธีกรรม 3 ศาสนา

09.00-10.00 น. พิธีวางพวงมาลาและกล่าวสดุดี

นายกรัฐมนตรี

ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

อดีตนายกรัฐมนตรี

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประธานสภาพัฒนาการเมือง

ผู้แทนญาติวีรชน 14 ตุลา
ผู้แทนฝ่ายประชาธิปไตยและแรงงาน
ผู้แทนชาวบ้านนักต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชน
ผู้แทนเยาวชน/นิสิต-นักศึกษา

10.30-11.30 น. การแสดงปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2558 หัวข้อ
“ไทยในยุคบูรพาภิวัตน์:โลกที่เปลี่ยนไปจาก 14 ตุลาคม
2516 ถึง 14 ตุลาคม 2558”
โดย...ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์
อธิการวิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

ภาคบ่าย ณ ห้อง LT1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)

13.00-13.30 น. ลงทะเบียน/รับเอกสาร

13.30-16.00 น. เสวนาวิชาการหัวข้อ “**ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ และอุดมคติ**”
วิทยากร

1. ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์
สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม
3. ดร.ภุจิ พวงศ์เจริญ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. คุณไพโรจน์ พลเพชร
อดีตกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(คปก.)

ดำเนินรายการโดย...

คุณก่อเขต จันทเลิศลักษณ์
บรรณาธิการข่าวการเมือง ThaiPBS